

CRONICA

Anul III nr. 6 (105)

SÂMBĂTĂ

10

FEBRUARIE

1968

12 pagini 1 leu

săptămînal politic, social, cultural

Fotografie de Ioan Negrea

INTELIGENȚA MAȘINII?

Mașinile moderne de calcul au permis aplicarea metodelor matematice de previziune precisă în domenii în care altădată aceste metode găseau porți ferecate. Automatele înlocuiesc în multe locuri munca omului, chiar munca de supraveghere și de control.

Cu puțină imaginație un roman-ficțiune ar putea închipui o societate în anul 2000 în care omul ar avea servitori automați pentru toate treburile. De ce nu? Oare nu utilizăm azi, în mod curent, invenții care acum citeva zeci sau citeva sute de ani ar fi fost privite tot ca miracole?

Știrile pe care ni le aduce presa în fiecare zi, ne sugerează un optimism nelimitat. Un anume limbaj tehnic, provenit din limbajul de toate zilele: „memoria mașinii”, „mașini care învață”, „mașini care rezolvă probleme” (GPS „General Problems Solver: Rezolvitor general de probleme”), „creier electronic” contribuie la acest optimism, care se îmbină cu un fel de respect mistic. Când spun „stiloul meu scrie bine”, fiecare înțelege că eu pot scrie bine cu stiloul. Dar un creier electronic n-au văzut mulți și de aceea un nume promițător ca „GPS” ne face să uităm că este o mașină „la care un om poate programa operații de un anume tip, asupra unei mulțimi de simboluri și deci cu ajutorul căreia poate rezolva probleme care pot fi exprimate prin simboluri în așa fel încît rezolvarea să revină la acele operații” și că aceste probleme formează o clasă largă de probleme.

Este bine să punem o anume ordine în idei, pentru a înțelege despre ce este vorba, pentru a pune încrederea justificată în progresele științei și tehnicii pe calea ei adevărată. A fi optimiști nu înseamnă a fi creduli.

În definitiv un calculator este o mașină care execută anumite mișcări dictate de om. Numai că i se poate face un program întins și variat de mișcări și că le poate executa foarte repede. Un calcul numeric, oricît de lung, se compune din foarte multe calcule mici, executabile pe baza unor reguli simple și precise. Calculatorii pasionați (sau maniaci) au pierdut ani de zile ca să calculeze raportul între lungimea cercului și diametrul cu citeva sute de zecimale. O mașină „calculează” cu zeci de mii de zecimale același număr în citeva minute. De fapt, mașina execută după un program făcut de om anume mișcări care conduc la rezultat.

Să luăm alt exemplu. Un joc copilăresc: trei misionari și trei canibali vor să treacă un riu. Au însă o singură barcă și care, nu poate transporta o dată decît două persoane. Misionarii nu vor să rămîna niciodată pe un mal în minoritate față de canibali. Cum vor trece riu? Ne-am amuzat cu toții în copilărie cu astfel de probleme „de inteligență”. Mașina o rezolvă într-o foarte, foarte mică fracție de secundă. Este mai deșteaptă? Să analizăm în ce constă rezolvarea și în ce constă „inteligența” necesară pentru rezolvare.

Rezolvarea se poate obține prin încercări mai mult sau mai puțin sistematizate. Dacă cineva poate face în minte încercările, va da peste rezultat. Dacă nu le poate face în minte, n-are decît să întrebuinteze boabe de porumb și fasole, să figureze riu prin dunga feței de masă, să-și sistematizeze toate încercările însemnînd pe hirtie ce a făcut, ca să nu repete aceeași mișcare.

Ce fel de încercări se vor face și în ce constă „inteligența”? De obicei, se va încerca să se treacă peste riu două persoane și să se întoarcă una. Aceste încercări nu vor duce la rezultat. Atunci, cel care a pus problema, va da triumfător soluția. Ea comportă și o întoarcere a două persoane.

Cum o rezolvă mașina? Ea nu cunoaște misionari și canibali, fluvii și bărci. Problema trebuie formalizată. Se dau două mulțimi: una A formată din 6 obiecte – trei de un fel, trei de altul, să le notăm obiecte 1 și obiecte 2 – și a doua B, vidă. Se definește o operație O: trecerea a unul sau două obiecte din una în alta a mulțimilor A și B cu următoarele condiții: 1) După fiecare operație, în fiecare mulțime, obiectele 1 nu vor fi mai puține decît obiectele 2. 2) După fiecare operație dublă (trecere de la A la B și trecere de la B la A) mulțimea obiectelor din B nu va fi mai mică decît înainte de această operație dublă. 3) Operațiile se vor opri cînd mulțimea A va fi vidă.

Se poate face programul mașinii ca să facă toate încercările posibile și să ne dea toate soluțiile problemei. Exact cum am făcut în gînd sau cu boabe. Dacă programul pe care-l facem nu ar permite mișcări de două obiecte dinspre B spre A (dacă în condiția 2 am fi scris „va fi mai mare” în loc de „nu va fi mai mică”) mașina nu ar găsi soluție, exact cum nu găsește în aceleași condiții nici omul.

Foarte multe din minunile mașinilor de calcul, diferă de cea de mai sus numai cantitativ. Dar această diferență cantitativă este în adevăr impresionantă: o mașină poate „dirija” întreaga circulație rutieră a unei țări, imense rețele de operații comerciale, „stabilește avantajii”, „ia hotărîri” de care ascultă omul etc.

Ce deosebire este atunci între gîndirea omului și „gîndirea” mașinii, dacă mașina înlocuiește omul în aceste operații logice? Nu cumva s-ar putea merge și mai departe? O mașină a putut demonstra teoreme de geometrie. O mașină a putut demonstra cele cca 350 teoreme din primele 13 capitole ale celebrelor „Principia Mathematica” de Russel și Whitehead în opt minute și jumătate. Ziarele au publicat versuri făcute de o mașină și care stăteau foarte bine alături de versuri ale unor poeți mari – și unii critici le-au găsit chiar mai bune. Mașinile fac compoziții muzicale. O mașină poate învăța. Este cunoscută performanța șoricelului automat care parcurge prima oară un labirint într-un sfert de oră și a doua oară

(Continuare în pag. a 11-a)

Acad. Mendel Haimovici

Al. Andrișoiu

Moment de iarnă

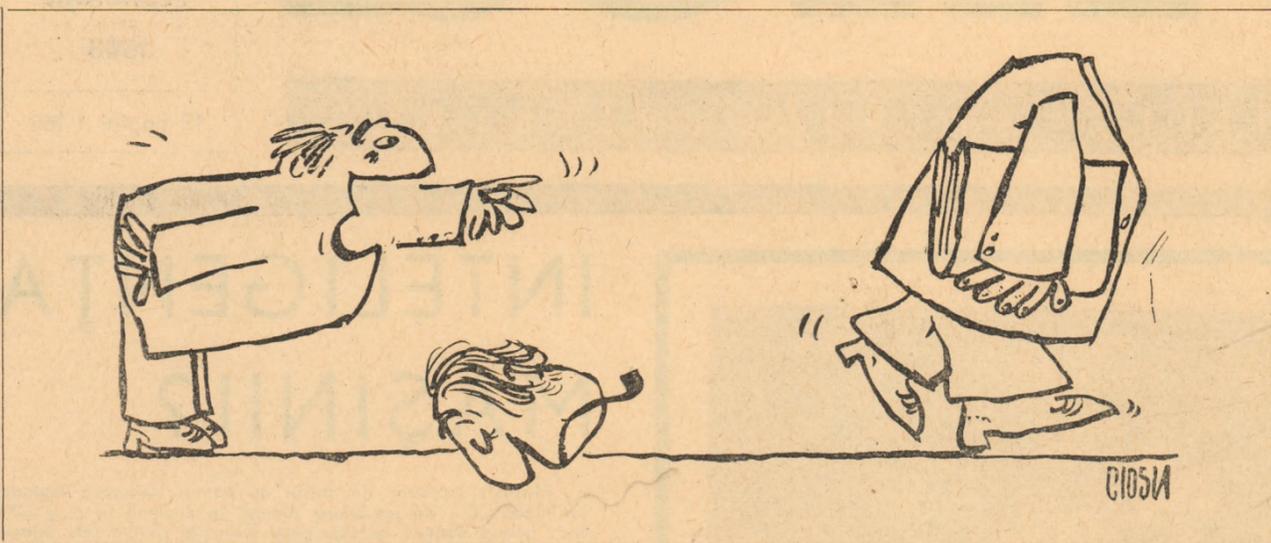
Ca pe-un edict promulgă iarna pacea —
Copilul meu, la lecții școlarești,
învață despre ciurma lui Caragea
și despre pacea de la București.

Sintem ia țară. Și bătrîni cai
nechează lung și trist ca în războaie.
Dar totul e în pace. Și-un hai-kai
nipon, citesc la focul din odaie.

Și-nvîrt c-un deget globul pămîntesc
și dorm pe hărți și răsfoiesc atlase,
citesc biografii și-mbătrînesc
la post, prin nopți și zile norocoase.

Privesc cum ninge și-mi apînd tutunu'
bucolic și modern și învechit —
Și-aștept precum poeta, anul Unu
și plîng frumos, visîndu-l lericit.

INSEMNARI—ATITUDINI

MEMOROCITA NOAPTE A LUI ADRIAN PĂUNESCU

„Azi noapte a fost o noapte de noiembrie... și vom ajunge cu toții în nopți de mai... ne asigură Adrian Păunescu, tipărindu-și visul nenorocit al nopții lui de noiembrie, în numărul pe ianuarie al revistei „Amfiteatru”.

Că A. P. are coșmaruri — proastă digestie, insuficiență de virilitate poetică sau altceva — îl interesează, dar tipărirea lor devine o chestiune — să-i spunem astfel — generală.

În coșmarul despre care este vorba, A. P. încearcă să-și lege monograma lui subțirică de numele lui Eminescu, și cu stiloul plin de „mișto” (termen frecvent în intervențiile lui nefericite), zgîrie soclul marelui Luceafăr. Eminescu este opus mecanic lui Macedonski, acest Eminescu care — după cum spune A. P. — „cu nonsalanța sa ilustrează categoria poezilor prin naștere... scriind mai degrabă articole politice, decât eseuri lămuritoare pentru poezie” (!) „pe cînd Macedonski”... Și mai departe, în coșmarul său, A. P. se oprește, după ce face mai multe salturi mortale pe lângă numele celor doi flustri poezi — tot la Eminescu, hamletizînd: „nu cumva noi am ales greșit? Care noi? Cine îi permite să vorbească în numele tuturor? Și ce alegere avem noi de făcut? Poate una de genul „care este mai mare”, Macedonski sau Eminescu?... N-ai uitor, domnule A. P., ca să nu spunem că-ți lipsește altceva. Cu mult înaltea d-tale s-a impus valoarea lui Macedonski și de foarte multă vreme Eminescu își are statula sa, în fața căreia nici într-un caz dumneata nu ai permisunea să stai fără să te aplaci.

POEZIE ?

Tot în revista Amfiteatru, alături de versuri remarcabile semnate de Rodica Birlea și Steliana Delia Beiu, ni se oferă două mostre de versificație deconcertantă. Nu, nu este vorba de încifrare — pe care unii o caută cu orice preț, și nici de pretenția de a sonda cine știe ce „zone” nepătrunse pînă acum. Tudor Rădulescu, autorul acestor pretinse poezii, este mai modest. În prima înșiruire de cuvinte cu titlul „Ha, ha, ha, spunea clovnul”, ține să ne asigure că știe o limbă străină, fiindcă începe cu: „Beat songs”. În cea de a doua își face un „Autoportret” care debutează astfel: „Salut. Ce fac? — Dar tu? Cum? Să nu te întreb cînd pleci? Da. Bine. / La ce oră ai avionul? / Cum să

nu te bat la cap...” Și astfel continuă, și astfel termină. (Uite, ne-a molipsit și pe noi!) : „Acum sting lumina. / Cum? La 5 dacă sînt acasă? / Nu, am întîlnire. / Si cînd facem Economie? / Mîine. Somn ușor”. Ce bine era, dacă T. R. ar fi fost cuprins de somn în momentul în care a început să chinuie cuvintele!...

REMARCĂM

I. Negoșescu publică un excelent studiu despre „Ideile estetice și critice ale lui Lovinescu” (Tribuna nr. 5/968), reușind, chiar din această primă parte a studiului, să pună în lumină fațete inedite ale criticului „simbolist prin structură și temperament”. Același număr al Tribunei înseamnă un amplu articol despre Lucian Blaga, semnat de Nicolae Balotă și un grupaj interesant dintr-o corespondență a magistrului cu H. Teculescu. În rest, beletristica, susținută numai de poeziile lui Ion Manițu, remarcabile de altfel, este insuficientă. Tribuna nu e obișnuită cu beletristică densă și nu putem decât să-i regretăm absența din acest număr.

ASTRA

Un număr excelent al Astei. Revista din Brașov, alături de articole și documente interesante, publică pe un amplu spațiu literatură feminină. Proza semnată de Bianca Dumitrescu, sau poeziile Otiliei Oprea, Eugeniei Russ, Martei Bărbulescu, ca și cele semnate de Mona Iuga, Mira Preda, Maria Vărdai și Verona Bates, rețin atenția. Remarcăm de asemenea pagina magazin, ca și „Cronica mărcută” a lui Aurel Baranga.

CONTINUĂ REÎNTINERIRE

În pofida unor aprecieri subiectiviste (vezi „Viața Românească nr. 11/1967”), Iașul literar își continuă linia sa ascendentă din ultima vreme, depășind sensibili, atît prin calitatea materialelor înscrise, cît și prin axarea lor în realitate imediată, unele reviste cu profil similar. Semnalăm excelentul „Prim-plan”, unde, printre altele, se dă un răspuns pe cît de protocolar, pe atît de castic unor „sugestii” venite de la Viața Românească. Totuși, spațiul consacrat beletristicii continuă să fie... persecutat. Punind beletristica în drepturile ei firești, cîntînd să elimine însăși faptele factologice pe marginea lucrărilor unui autor, Jașul literar va răspunde și mai bine menirii pe care o are.

LA BARBA CU TRIDENT

În acest an, revista TOMIS se anunță și mai bătaioasă. Se pare că puștii cu baroă și trident a hotărît: cine vrea să rămînă în eternitate, să vină la mine și să injure. Nu sînt mulți cei care i-au răspuns, dar cei cîți sînt injură pitoresc și mai ales... tare. Să se audă în țară, domnule! Să știe toți că noi sîntem tari, sîntem dotați, sîntem meniți să facem dreptate! Și spadele s-au învîrit într-un pamflet vulgar: „Fiziologia criticului oral” și înțercă să facă „praf” una dintre cele mai valoroase monografii (Liviu Rebreanu de Lucian Raicu). Feriți-vă, fraților, de fulgerele lui Neptun!

„ANTRACT”

O frumoasă inițiativă a teatrului din Arad: editarea unui calet de saiz (intitulat „Antract”) care nu e același lucru cu caletul-program al spectacolului și care își propune — după cum ne scrie E. Roșcovici, secretarul literar — să lărgescă dialogul teatrului cu spectatorii. Primul număr, editat cu prilejul premierei cu piesa „Nunta din Perugia” de Al. Kirilescu, cuprinde un sumar interesant, variat, capabil, pe de o parte, să stimuleze receptivitatea spectatorului față de spectacolul la care asistă, iar pe de altă parte să completeze informația acestuia, să contribuie la ridicarea gradului lui de cultură teatrală. Semnează în acest număr: Victor Eftimiu, regizorul Dan Alecsandrescu, secretarul literar E. Roșcovici și alții. Aurel Baranga acordă un interviu în care își propune să elucideze cîteva probleme ca: raportul dintre artă și realitate, actual și inactual în scrisul dramatic, meșteșugul scriitorului de teatru.

Foarte utilă ni se pare și anchetă întreprinsă de teatru printre spectatori în legătură cu repertoriul, cu calitatea spectacolelor etc.

Subliniînd încă o dată valoarea acestei inițiativă, ne întrebăm: de ce „case” mai mari nu folosesc asemenea mijloace de comunicare cu spectatorii?

N. Irimescu

„CONVORBIRI LITERARE”

Sedinta din seara zilei de 3 februarie a Cenuclului „Convorbiri literare” a avut ca obiect

„Simfonia” tînrului compozitor iesean Anton Zeman, cîteva mostre de pictură pe sticlă expuse de Frăsina Vlad, două poeme („Nunțile” și „Voroneș”) aparținînd lui Ion Iancu Letfer, un ciclu liric semnat de poetul (elev încă) George Gavrilău și bucată de proză („Complexitatea cititorului de sticlă”) prezentată de tînrul Mihai Dreneu. Și de data aceasta, muzica și pictura au constituit partea revelantă a discuțiilor, deși n-am putea spune, totuși, că sectorul beletristic, poezia cel puțin, n-a făcut o companie onorabilă artei melodice și culorii.

„Simfonia”, (cald și cu multă înțelegere discutată de Mihai Cozme), deși o lucrare de diplomă, a depășit cadrul obișnuit al unor asemenea compoziții — reușind, prin cîteva explozii eruptive să „deie gîndului melodice și realitate artistică” — (Corneliu Ștefanache). Semnificativele ei estetice, exprimate colorat și simetric de înălțura metaforelor, au certificat talentul autentic al tînrului compozitor.

Cunoscută publicului din expozițiile din țară și de peste hotare, pictorița Frăsina Vlad a readus în actualitate „universul românesc de baladă și poveste, trăind cu sinceritate nesofisticată subiecte tradiționale” prin mijloace „cautative” — sticlă — (Corneliu Ștefanache). Creațiile ei interpretate, la o cotă modernă remarcabilă, sensurile profunde ale folclorului autohton.

În poezia foarte tînrului George Gavrilău „există tentativa de întoarcere la natură și acest lucru dă vitalitate încercărilor sale, exprimînd voios și mediativ totodată un univers copilăresc, care nu este, totuși, peril” — (Laurențiu Ciobanu). Coborînd pe alocuri, din lectura lui Labis și Marin Sorescu, cele mai bune dintre poeziile sale atestă o încredere robustă în universalitatea sentimentelor umane. Narcizian și haotic, poetul Ion Iancu Letfer nu-și susține, întotdeauna, artistic, tentativa haiducească și elegiac-trubadurescă a poemelor sale. El a reținut, însă, atenția participanților la cenuclu printr-o autentică experiență poetică revărsată din desfășurarea vehement-impetivă a celor două poeme citite.

Proza intitulată „Complexitatea cititorului de sticlă” ni s-a părut stufoasă și exagerat întinsă; fără ca debitul lexical să-și aibe o acoperire de fond, această bucată n-a reușit decât să ne comunice că Mihai Dreneu stăpînește cîteva unelte epice cu care, deocamdată, nu știe ce să facă.

Intervențiile lui N. Turtureanu și Daniel Lascu au fost delicate și sugestive, încadrîndu-se tonului general de atmosferă sobră, căreia i-au lipsit parantezele hazlii de altădată.

Virgil Cujțaru

SĂRBĂTORIRE LA UNIVERSITATE

Într-un cadru solemn, totuși cald, Consiliul științific al Universității ieșene a sărbătorit 10 cadre didactice pensionate după o activitate didactică și științifică dintre cele mai rodnice: prof. dr. doc. Constantin Mihul, prof. dr. doc. N. I. Popa, prof. dr. doc. Florica T. Cimpan, prof. dr. doc. Silvestru Gaina, prof. dr. doc. Eliza Văscăuțean, prof. Isac Davidsohn, conf. dr. Elena Bogdan, conf. dr. Matilda Jitaru, conf. Al. Triandaf și lector Octav Teaciu.

Deschizînd ședința, prof. dr. doc. I. Creangă, rectorul Universității a rostit următoarele:

Ne întîlnim astăzi pentru sărbătorirea unor distinși membri din corpul didactic al Universității noastre care trec la o altă formă de activitate.

Sărbătorim pe prof. Constantin Mihul, membru al Consiliului științific de la înființarea lui. D-sa și-a desfășurat activitatea la această instituție timp de peste 45 ani, în calitate de profesor, șef de catedră, prorector al Universității și decan al Facultății de fizică. În perioada de mari și profunde transformări revoluționare, tov. prof. C. Mihul a ajutat la reorganizarea instituției noastre și prin activitatea științifică remarcabilă.

Sărbătorim pe prof. Nicolae Popa, membru al acestui Consiliu de la constituirea lui; în calitate de profesor șef de catedră a organizat, în sensul cerințelor problemelor majore, catedra de literatură română și catedra de franceză după reforma din 1948 a învățămîntului, dînd o nouă strălucire studiilor de limbă și literatură franceză la Universitatea ieșeană. Profesor cu vastă pregătire, multilateral, cunoscut în toate cercurile literare din țară și străinătate, este o luminoasă personalitate cu care Universitatea noastră se mîndrește.

Sărbătorim pe tov. Eliza Văscăuțeanu, remarcabilă profesoară la o nouă disciplină din cadrul Universității: Chimie biologică. Activitatea desfășurată de d-sa, timp de peste 40 de ani a fost însușită de un deosebit simț al datoriei față de om și societate.

Sărbătorim pe tov. prof. Isac Davidsohn, personalitate cu bogata cultură clasică și filozofică; d-sa are merite deosebite în ridicarea nivelului ideologic al membrilor corpului didactic de la Universitatea noastră; a militat pentru reînființarea secției de filozofie, pe care, organizînd-o și consolidînd-o, a îndrumat-o pe calea creației.

De asemenea, o sărbătorim pe tov. Florica Cimpan, distinsă profesoară de matematică, care și-a dedicat o bună parte din activitatea-i îndelungată (peste 30 de ani) studiilor de istoria matematicii românești și universale, studii care vor lăsa urme durabile în acest domeniu.

Sărbătorim pe tov. prof. Silvestru Gaina care a condus în ultimii ani cu mult tact și înțelegere catedra de pedagogie, unul dintre cei mai distinși profesori în această specialitate, cu o bogată și vastă cultură.

Sărbătorim pe tov. conf. Alexandru Triandaf, a cărui activitate devotată pe tîrîmul școlii depășește 4 decenii; de asemenea, pe tov. lector Octav Teaciu, care a condus în anii din urmă catedra de limbi străine; amîbi profesori cu calități didactice dintre cele mai deosebite.

Sărbătorim pe tov. conferențiar Elena Bogdan și Matilda Jitaru, care au înscris noi și frumoase rezultate în cercetarea științifică și didactică, în domeniile chimiei și respectic biologiei la Universitatea noastră.

Din partea Ministerului Învățămîntului, am plăcută misiune de a vă transmite, stîmaji colegi sărbătorii, cele mai calde mulțumiri și felicitări pentru aportul dv. la progresul învățămîntului superior din țara noastră. Conducerea Universității, corpul didactic și studenții, vă poartă o recunoștință de neuitat pentru devotamentul, conștiințiozitatea și măiestria cu care v-ați desășurat activitatea, contribuind în mare măsură la educația multor generații de tineret și la ridicarea continuă a prestigiului Universității.

Personalitatea și opera fiecărui sărbătorit au fost prezentate apoi de către colegii lor mai tineri, majoritatea discipoli și continuatori la disciplina ai celor omagiați: prof. dr. doc. Gh. Georgeghiev, prof. dr. V. Tutovan, prof. dr. doc. V. Ababi, conf. Elena Jeanrenaud, prof. dr. doc. Gavril Istrate, conf. dr. C. Clhodaru, lector M. Sărmășan, prof. dr. doc. C. Ciopraga și prof. dr. N. Calinicenco.

În numele sărbătoritorilor au răspuns prof. dr. doc. N. I. Popa și prof. dr. doc. C. Mihul.

„Pensionarea îndemînd la un bilanț al celor realizate, a spus N. I. Popa, acum ne putem da seama mai limpede ce n-am putut face, ce ne mai rămîne de făcut. Noi toți, cei care ne mutăm activitatea pe alt plan, cum spunea tov. rector, am crezut în vocația de profesor, am crezut în tineretea țării noastre, în știință și cultură. Sînt crezuri pe care ni le păstrăm. Împrumînd o expresie a colegului V. Pavelcu, e vorba doar de o transmutare a lor pe altă perspectivă. Ne rămîne perspectiva muncii științifice în acest plus de răgaz. Personal, sînt fericit că ajungem în fine să realizăm o asociație de literatură comparată și să edităm o revistă a acestei asociații. Vă asigurăm că fiecare dintre noi avem în față țeluri încă neatinse, scopuri ce ne îndeamnă la continuarea muncii de cercetare științifică.”

Desigur că profilarea formației celor sărbătoriti n-a putut fi realizată fără a se sublinia din plin aportul generației înaintașilor și care le-a îndrumat începuturile: Petru Bogdan, Paul Bujor, G. Ibrăileanu, I. Simionescu, Radu Cernătescu... Toți prezenți la festivitate în eișiile sălii de consiliu.

La rîndul lor, sărbătorii au predat cu sinceră emoție nestinsa față a culturii primite de la bătrîni celor pe care, la rîndul lor, i-au format și îndrumat, și care s-au adunat pentru a le sărbătorii anii și opera.

Andi Andrieș

SPORT

La Grenoble, inocența zăpezii și pastuena flăcării olimpice conviețuiesc și se completează fără a dăuna cu ceva una alteia. Inocența și pasiunea se contopesc într-una din cele mai rezistente afirmări ale umanității: ideea olimpică.

Olimpiadele sînt o unanimitate a încrederii mondiale. Aici, dorința firească de victorie are sensul unui argument în favoarea frumuseții omenești. Aici, rivalitatea înseamnă apropiere, disputa are substanța unui dialog diplomatic, cifra se prefacă mai mult decît oricînd în ideal.

De fapt, la Grenoble se execută doar o uvertură. Olimpiada va continua în Mexic, poate cu altă amploare, poate cu alt interes. Totuși, competiția albă rămîne pentru totdeauna o sursă neobișnuită de incitare și prospețime.

Olimpiadele de iarnă au un atu incontestabil: viteza. Zăpada și gheața instigă la viteză, inoculează vertiginosul în inșuși mediul, de obicei calm, al anotimpului.

Saltul în gol de la marginea trambulinei pînă departe, asaltul frontal al pantelor ispititoare, scrișnetul bob-urilor pe peretele înălțat al turnantelor, încheștarea masivă și apocaliptică a hocheiștilor, grația dansului

pe gheață atît de lirică încît poezia abstractă se convulsionează sub lespedeza nepopularității — iată o varietate de subiect care fac din olimpiada hibernală un unicat.

Grenoble este în aceste zile la indemîna tuturor. Ne familiarizăm cu aceste peisaje franceze, începem să reținem unele figuri dintre oficiali, intrăm în atmosferă din căldura fotoliului nostru. Televiziunea ne cuplează și la această întrecere, țîndu-ne astfel la zi cu tot ce-i mai interesant în mișcarea sportivă internațională, spre disperarea celor cărora nu le plac comparațiile.

Și poate că și de astădată încercăm un ușor sentiment de amărăciune. Cu excepția bobeurilor, sportivii noștri de „iarnă” au plecat la Grenoble fără șanse prea mari. Aș fi dorit să-i văd comentați, pronosticați, puși pe lista favoriților. Să nădăjduim oare în vreo surpriză? Ar fi prea frumos.

Și totuși, de ce nu? În fond, ideea olimpică nu exclude surpriza. Ba poate că o și solicită.

Poate că și iarna românească, fermecătoare iarnă românească, va zămisi și ea o Mihaela Penes.

SOLEMNITATE

IN

ALB

Se pare că a sosit timpul înființării (sau, mai exact: spus, reînființării) unei instituții editoriale ieșene. Discuții pe această temă se poartă de mai multă vreme în cercuri dintre cele mai diverse, majoritatea opiniilor fiind, ca să ne exprimăm astfel, „pro-editoriale”. Vrînd să cunoașcă exact argumentele „pentru” și „contra”, CRONICA a inițiat un larg sondaj de opinie în rândul scriitorilor, oamenilor de știință și publicului larg; rezultatul

fi constituie pagina de față. Regretăm faptul că nu am putut publica — din motive tinde de spațiul tipografic aflat la dispoziție — „în extenso” părerile participanților la discuții, ne-am străduit însă ca fragmentele alese să conțină, pe scurt, esența intervenției fiecăruia. Pentru început, iată câteva dintre argumentele care pledează în favoarea înființării unei edituri la Iași:

ARGUMENTE

1. Primul și cel mai însemnat este constituit de *condițiile obiective* existente la ora actuală în viața cultural-științifică a Iașului. Avîntul pe care l-a luat, în ultimii ani, activitatea de creație literară și științifică, dezvoltarea învățămîntului de toate gradele, mărirea numărului de studenți (și, implicit, creșterea considerabilă a necesităților de material didactic) — toate reclamă imperios o activitate editorială amplă și organizată. Iată, de altfel, câteva opinii ale participanților la discuția organizată de revista noastră. „In Iași există o bună „școală” de chimie, de matematică și de medicină, c mișcare literară mai mult decît promițătoare în jurul revistelor CRONICA și IAȘUL LITERAR, o remarcabilă activitate în domeniul artelor plastice, al muzicii, teatrului, operei etc. Viața culturală ieșeană poate atinge altitudinea tradiției sale glorioase dacă posedă condițiile necesare — printre care se numără, neapărat, o editură cu profil complex. A judeca altfel, adică să așteptăm mai întâi o deosebită eflorescență a culturii ieșene și abia după aceea să constituim editura — iată, după opinia mea, un cerc vicios” (Dimitrie Costea). „Mă întreb de ce n-ar lua ființă la Iași, ca la Cluj bunăoară, o editură de prestigiu (nu numai literară, ci și științifică), un complex editorial care ar descongestia activitatea altor unități, ar accelera apariția altor cărți din fondul de aur al literaturii române moderne, contemporane, ar adăuga acestui tezaur diadema descoperirilor prezentului”. (Nicolae Tațomir). „In numeroase instituții ieșene de învățămînt superior se exprimă tot mai frecvent ideea necesității imperioase a unei case editoriale locale, capabilă să vină în întîmpinarea celor nevoiți să-și lase lucrările în mape ani de-a rîndul. In domeniul științelor naturii, cu deosebire, întîrzierile mai lungi atrag după sine perimarea unor date importante; nepublicarea la timp a textelor valoroase poate compromite uneori eforturi de cercetare epuizante” (Val Panaitescu). Dar iată, în legătură cu „accesul la tipar” al lucrărilor elaborate de oamenii de știință din Iași, câteva date oferite de *Comisia teritorială a cercetării științifice*: „Astăzi, Iașul are o Filială a Academiei, cu 10 unități de cercetare, 6 institute de învățămînt superior, o Filială a Uniunii Scriitorilor, o Filială a Uniunii Compozitorilor, a Uniunii artiștilor plastici, numeroase muzee ș.a. Numai în domeniul științei lucrează astăzi la Iași circa 2.200 de cercetători și cadre didactice, apoi numeroși scriitorii, compozitorii etc. Producția științifico-didactică și beletristică a Iașului între 1960 și 1966 este de aproximativ 600 de titluri, multe dintre ele fiind onorate cu premii de stat și ale Academiei. Dar, fiind nevoiți să publice exclusiv la editurile bucureștene, oamenii de știință ieșeni nu-și pot valorifica o mare parte a muncii de cercetare științifică, iar necesitățile celor 20.000 de studenți sînt, cert, nesatisfăcute. Iată care este situația editării — de pildă — a manualelor și cursurilor Institutului Politehnic la Editura de Stat Didactică și Pedagogică: din 254 titluri propuse, E.D.P. a planificat doar 72 (!), fără să existe nici certitudinea că acestea vor fi publicate în totalitatea lor. După calculele Comisiei teritoriale de cercetare științifică, producția științifică a Iașului va atinge, pînă în 1970, cifra de aproximativ 1.200 de titluri (circa 4.000 coli editoriale), fără a mai socoti periodicele anuale sau bianuale. Nu există, în actualul sistem de lucru, nici certitudinea valorificării a 10 la sută din această producție științifică! „Inființarea unui centru editorial la Iași nu este un simplu deziderat de viitor, ci o stringentă necesitate pentru activitatea culturală cu vechi tradiții din capitala Moldovei” (Ioan Zugrăvescu, membru corespondent al Academiei). „Dezvoltarea fără precedent a vieții academice, universitare, literare impune imperios o cifră mai variată și bogată activitate publicistică, pe care instituțiile centrale sînt departe de a o putea satisface și care ar constitui, prin ea însăși, un stimul însemnat al energiei noastre creatoare”. (acad. Iuliu Nițulescu). „Sînt cu totul incredinciat că o bună editură ar învingea în măsură apreciabilă viața științifică, culturală și artistică din Iași” (prof. dr. docent Gavril Istrate, decanul Facultății de filologie, președintele Comitetului regional pentru cultură și artă). „Concentrarea tuturor editurilor în București, care a corespuns unei necesități de politică culturală într-o etapă mai veche, nu mai este pe măsura cerințelor actuale ale dezvoltării științei și culturii românești. Experiența de pînă acum a dovedit că, în mod practic, oamenii de cultură din provincie nu pot fi antrenati în măsură convenită în acțiunea importantă de alcătuire și dezbatere a planurilor tematice anuale și de perspectivă ale editurilor centrale. Producția științifică și literară „provincială”, chiar cînd este valoroasă, ajunge mai greu la cunoștința factorilor de răspundere din editurile centrale” (dr. N. A. Ursu, director al Centrului de lingvistică și istorie literară). „Este păcat și anormal ca o carte de beletristică, de știință ori de artă, să aștepte ani de zile lumina tiparului într-o editură din Capitală, în timp ce într-o altă localitate a țării există suficiente forțe creatoare și mijloace tehnice capabile să contribuie la o mai rapidă răspundere a ei în rîndul maselor de cititori” (Dumitru Ignea, secretar al Filialei Iași a Uniunii scriitorilor).

Am dori să aducem câteva completări și precizări pe marginea opiniilor exprimate mai sus. Avem toată stîmă pentru activitatea laborioasă pe care o desfășoară editurile bucureștene. Dar, la ora actuală, ele sînt pur și simplu sufocate de avalanșa manuscriselor. La E.P.L. se află 260 (!!) de volume de poezie publicabile. Pot fi tipărite anual circa 50—60. Așadar, un poet din provincie va trebui să aștepte, de la data depunerii volumului și pînă la apariția lui în librării, dacă nu cinci ani, în orice caz 2—3. Aproape la fel este situația cu proza. O carte apărută în asemenea condițiuni este depășită adeseori, prin forța împrejurărilor, înainte... de a apare! „Pledez pentru crearea la Iași a unei unități de editură care să faciliteze publicarea în timp util, fără aglomerări, tergiversări și alte dificultăți (deplasări frecvente la București, corecturi etc.), valorificarea pe plan publicistic a lucrărilor realizate în cuprinsul Moldovei; mi-aș da cu hotărîre adeziunea la o asemenea „inițiativă” — ne-a spus dr. Petre Jitaru, secretarul Filialei Iași a Academiei.

2. Cîteva cuvinte despre *tradiția editorială ieșeană*. „Iașul, oraș de veche cultură, cu o tradiție literară de mare prestigiu istoric, patria unor întreprinderi editoriale care au însemnat tot atîtea momente decisive pentru dezvoltarea literaturii noastre, oferă, în climatul actual, cele mai bune perspective de reluare a unei noi activități editoriale, cu forțe sporite” (Adrian Marino). „Editura la Iași? Era o realitate încă la 1643, cînd a apărut Cazanica lui Varlaam!” (Dimitrie Costea). „Sîntem partizanii respectului profund pentru tot ce oferă bun istoria și tradiția culturală a unei țări, a unor locuri, ori a unui oraș și tocmai din acest motiv credem că Iașul are datoria să continue frumoasa tradiție a editării de cărți, mai cu seamă astăzi, în condițiile minunate create de partidul și statul nostru” (D. Ignea). „Inființarea unei edituri ar lega firul astăzi rupt al unei vechi și bogate tradiții ieșene în acest domeniu, care a început cu Institutul Albinei al lui Gh. Asachi și Cantora Foi Sătești a lui M. Kogălniceanu, din prima jumătate a secolului trecut și a continuat cu *Buciumul Român* al lui Teodor Codrescu, cu editura fraților Șaraga, cu *Viața Românească* și altele” (N. A. Ursu). „La Iași s-a tipărit și *Hronicul vechimii romano-moldo-vlahilor* al lui Dimitrie Cantemir și *Hronica Românilor* a lui Gh. Sîncăi. De aici au plecat *Letopiseșele Țării Moldovei*, în ediția lui Kogălniceanu, cele dintîi piese de teatru ale lui Alecsandri și primul tratat de geologie din țara noastră. Edițiile princeps ale lui *Conachi* și ale lui *Negruzzi*, tot aici s-au tipărit...” (Gavril Istrate). „Mari personalități din domeniul științei și culturii — Kogălniceanu, V. Alecsandri, I. Creangă, M. Sadoveanu, Gr. Cobălcescu, C. I. Parhon, A. Myller, O. Mayer — înstitute de învățămînt superior, societăți literare cu mere nepieritoare în propagarea celor mai înaintate idei ale vremii. *Convorbiri literare*, *Contemporanul*, *Viața Românească* — au editat, dînd luminii tiparului, opere care formează însăși temelia vieții noastre spirituale contemporane” (Din materialul prezentat de *Comisia teritorială a cercetării științifice*). „Am putea spune, mai degrabă, *reînființarea* unei edituri, pentru că, începînd cu editura *Albinii* a lui Asachi și sfîrșind cu aceea a *Vieții Româ-*

După părerea mea, în țara noastră se resimte acut în momentul de față necesitatea sporirii numărului editurilor. Setea de cultură, cerințele cititorilor au crescut într-un ritm atît de mare, determinînd sporirea enormă a sarcinilor celor cîteva edituri existente, încît acestea numai cu greu le pot face față. Urmarea este că tipărirea unui foarte mare număr de lucrări ale scriitorilor noștri se amină de la an la an, fapt ce nu este de loc îmbucurător. Aceasta cu atît mai mult, cu cît capacitatea de absorbție a cititorilor este încă departe de a fi ajunsă din urmă de realizarea planurilor editoriale. Așa încît eu socot că înființarea unei filiale editoriale la Iași este nu numai binevenită, dar chiar necesară. Cred de asemenea, că și în Capitală ar trebui să se înființeze încă o editură cel puțin...

Acad. ZAHARIA STANCU
Președintele Uniunii Scriitorilor

prezentului, pe de-o parte, ca și de forțele de care dispunem, pe de altă parte, profilul editurii ar trebui să fie cît mai larg. Eu cred că ar trebui să-i revină, în această parte a țării, sarcinile pe care le au la București două edituri principale, *Editura pentru Literatură și Știință*. Ea ar asigura, cu alte cuvinte, nu numai publicarea lucrărilor cu caracter beletristic ori artistic, ci și pe ale celor cu conținut științific, de la manualul care urmează să fie pus la dispoziția studenților pînă la tratatul cel mai pretentios” (Gavril Istrate). Nu poate să îngrijoreze, nici într-un caz, o eventuală „secetă” de lucrări valoroase, după primii 2—3 ani de existență ai editurii: „Dacă funcția creează organul, nu e mai puțin adevărat că acesta nu rămîne indiferent, ci antrenează, la rîndul său, funcția. Cred, cu alte cuvinte, că o asemenea dialectică biologică ar putea acționa eficient și pe tărîmul cultural — volumele existente sau în pregătire cheamă astăzi editura; mine, existența editurii va chema volumele viitoare” (Val. Panaitescu). „Fiește, reușita unei asemenea întreprinderi depinde în primul rînd de selectarea competență și principală a lucrărilor destinate

CRONICA
propune
să se înființeze
la Iași o

EDITURA CU PROFIL COMPLEX

nești, orașul nostru a păstrat o tradiție editorială valoroasă, care a însemnat o contribuție capitală pentru viața culturală a țării și pentru promovarea capacității creatoare a intelectualității ieșene”. (Iuliu Nițulescu).

★

3. *Profilul complex* al editurii a cărei înființare o propunem este în deplină concordanță cu necesitățile actuale și ar asigura — după estimările noastre provizorii — rentabilitatea unei asemenea întreprinderi. S-ar putea edita, în afara beletristicii propriu-zise (satisfăcîndu-se nu numai cerințele Iașului ci și întregii Moldove, după cum ne-au sugerat, prin scrisorile trimise redacției, numeroși scriitori gălățeni, băcoani, suceveni), cursuri universitare. Modalitatea în care se „rezolvă” acum problema deosebit de importantă a editării cursurilor, ni se pare mai mult decît deficitară. Cursul de „Lingvistică”, precum și cel de „Teorie a literaturii” recent editate, au fost multiplicat în... 99 de exemplare. Toate exemplarele au fost trimise automat, bibliotecilor, așa că în mod practic, respectivele lucrări nu se află direct la îndemîna studenților. S-ar putea tipări la Iași compendii și volume cuprinzînd fișe rezumative, atît de necesare elevilor și studenților, apoi cărți de larg interes, cum ar fi cele pe teme de artă, sportive etc. (Există, la această oră, asemenea volume în manuscris). S-ar putea publica, de asemenea, teatru („In momentul de față, o singură editură din țară — E.P.L. — publică teatru. Inițiativa e laudabilă, dar insuficientă. Oare o editură la Iași n-ar descongestia tentativa? Atît timp cît bibliotecile nu vor cuprinde suficientă *carte de teatru*, amatorul de literatură de miine nu va reuși nici într-un fel să afle la modul concret prin ce s-a caracterizat dramaturgia zilelor noastre” — Andi Andrieș, scriitor). „Tînînd seama de tradițiile mari ale orașului nostru, dar și de cerințele

tiparului” — afirmă N. A. Ursu, iar, în ceea ce privește aspectul economic al întreprinderii, Adrian Marino opină: „N-am nici o îndoială că această întreprindere de o indiscutabilă oportunitate, ar fi — bine organizată — într-un totu rentabilă”.

CONTRA- ARGUMENTE POSIBILE

1. Dificultăți de ordin *tehnic* (tînînd de capacitatea și perspectivele întreprinderii Poligrafice Iași). În legătură cu aceasta, inginerul Moraru, directorul întreprinderii Poligrafice, ne-a spus: „S-a tipărit, anul trecut, la întreprinderea noastră, un număr de 350 de coli pentru Editura Agrosilvică (București), 130 de coli pentru Editura didactică și pedagogică (București), 30 de coli pentru Editura Muzicală (București). Anual, tipărim, pentru edituri bucureștene, circa 30 de volume a 160 pagini fiecare. Capacitatea de producție a tipografiei, la sectorul „carte” este de circa 1.000 de coli anual, cu perspectiva de a se mări cifra în anii viitori”.

Considerăm că cele afirmate de directorul întreprinderii Poligrafice nu mai trebuiesc comentate. În fond, de ce o ieșean, pentru a tipări un volum, trebuie să se adreseze cutărie editurii din București, care, la rîndul ei, trimite manuscrisul la... tipografia din Iași?

★

2. Dificultăți de ordin *subiectiv* (întreruperea de circa 20 de ani suferită de activitatea editorială ieșeană, inexperiența în acest domeniu ș.a.m.d.).

Aceleași probleme s-au pus în momentul înființării celor două filiale editoriale la Cluj. De atunci, la Cluj s-au tipărit zeci de volume prețioase, care nu au nevoie de nici un fel de recomandare în plus. Să nu neglijăm nici fondul de *entuziasm* existent, care poate constitui un factor demn de luat în seamă în procesul dificil de „punere pe picioare” a unei instituții noi.

„Pentru orice om de cultură care are ceva nou și valoros de spus, sentimentul existenței unor posibilități ca opera lui să vadă mai ușor și mai repede lumina tiparului generează imbolduri atît de prețioase activității lui de creație” (Ioan Zugrăvescu). „Iașul are astăzi destule forțe creatoare care să chezuiaască succesul unei asemenea inițiative” (Iuliu Nițulescu); „Mai încăpătoare decît poștaliaoanele de pe vremea crinolinelor, vagoanele moderne de coletărie rapidă vor putea — și, sper, cît de curînd — să transporte spre cele patru puncte cardinale cele dintîi ediții ale primelor cărți, cu literele culesse la Iași, litere culesse mai întîi în tipărița sufletului nostru. La urma urmei, parafrazînd, nasc și-n Moldova cărți” (Nicolae Tațomir). „Sîntem siguri că, nu peste multă vreme, orice savant sau mare scriitor român va fi mîndru că îi apare o nouă carte la Editura din Iași” (Dimitrie Costea).

Aceste ultime opinii nu au fost întîmplător inserate la sfîrșit: le-am dori, într-un fel, concluzii ale sondajului nostru de opinie.

Radu Suceveanu

ION BĂNUȚA
Directorul Editurii pentru literatură

Petrascu :

Nud culcat
(Muzeul de artă — Galați)Teatrul de stat
GALAȚI

„VRIA“ CONTINUĂ ?

1. ADMINISTRATIVE

Anul 1967 nu a prea fost de bun augur pentru Teatrul de Stat din Galați; la un moment dat, instituția părea angajată într-o autentică „vrie” și constatăm, nu fără regret, că semnele de depășire a punctului critic, deși se întrevăd, nu sînt suficient de convingătoare. Aproape un an de zile, teatrul gălățean a funcționat în „virtutea inerției”, fără director și fără secretar literar! Ca să nu mai vorbim despre „păsările călătoare” (Ileana Cernat, Anca Maximilian) care și-au luat zborul exact atunci cînd era mai mare nevoie de un colectiv actoricesc puternic și încheat. Oricare ar fi împrejurările, justificările și explicațiile furnizate de către organele în drept, faptul rămîne fapt și trebuie consemnat ca atare: un teatru care, cu ani în urmă, se situa mult deasupra comodei „linii de plutire”, a ajuns în situația de a bijbii, de a renunța adeseori la auto-exigență — și aceasta numai pentru faptul că s-a tot căutat „omul potrivit”, stabilindu-se un adevărat record în materie. Nici la ora actuală (februarie 1968!), din acest punct de vedere lucrurile nu sînt deloc clare. Secretar literar nu există. Conducerea teatrului a fost incredințată unui tînr și talentat actor (Mihai Mihai) pentru ca, peste cîteva zile, să apară un alt „director girant”. Prima grijă a noului director este să-l... sancționeze pe nenorocosul contracandidat cu mustrare scrisă cu avertisment (ultima sancțiune; așa „ca să fie!”) pentru refuzarea unui rol, deși Mihai Mihai posedă un certificat medical emis de o foarte onorabilă comisie ce i-a interzis orice efort... Sînt-veți spune, poate — jenante aspecte de culise, dar considerăm că trebuiesc luate în discuție, cită vreme ele au certe repercusiuni asupra calității spectacolelor și activității teatrului în general. Este de neconceput ca un teatru dintr-un mare oraș să se „bucure” de o... indiferență atît de pronunțată din partea publicului. Cinci zile pe săptămînă se joacă doar cu 2-3 rînduri de scaune ocupate, „baza” iubitorilor de teatru fiind constituită din elevi (veniți „cu școala”). „Caracterul eterogen al publicului ne obligă la un repertoriu adecvat” — ne spunea, eufemistic, un actor. Iată-ne, așadar, în plin cerc vicios: repertoriul „adecvat” (multe exprima acest nevinovat termen!) condiționat de „exigența” publicului și public... absent din pricina precarității unei părți a repertoriului. Dilema are o ieșire (unică!) și ne place să credem că, în scurtă vreme, la Teatrul de Stat din Galați se vor revizui „prin părțile esențiale” anumite concepții despre relația spectacol-spectator, iar organele locale vor acorda o mai mare atenție acestei instituții care poate și trebuie să-și recîștige prestigiul avut.

2. „GOANA DUPĂ FLUTURI”

Un spectacol slab cu o piesă ce ne amintește de dramaturgia lui V. I. Popa, Tudor Mușatescu, G. Ciprian și — am spune — chiar Caragiale (discuția despre „tarele” presei, dintre Brustan și Farada). Eroi lui Bogdan Amaru zîmbesc printre lacrimi, incurcă și descurcă itele intrigii după tipare știute și, dacă n-ar fi acel suflu cald de omenie, acea gingășie disimulată în umbra violențelor de limbaj, am fi tentați să afirmăm că piesa nefericitului autor, stîns din viață atît de tînr, nu se situează la nivelul de interes pe care-l prezintă nuvelele, cronicile și reportajele sale. Compasiunea față de crudul destin al lui Bogdan Amaru nu trebuie să ne afecteze luciditatea critică: „Goana după fluturi”, în ciuda dialogului spumos și a acelor „insule” despre care vorbeam ceva mai sus, lasă în permanență impresia de „dêjă vu”. Chiar farsă fiind, personajele sînt prea liniare (cu excepția, poate, a Rodicăi) ori foarte palid conturate (Părintele Ciprian, Beatrice), elementele proprii teatrului bulevardier transpar mai ales prin ceea ce au tern și banal. Că moștenirea dramatică a lui Bogdan Amaru se cuvenea valorificată, asta este altceva și ne-am bucura dacă am fi siguri că acesta a fost criteriul introducerii piesei în repertoriu și nu „priza” ei la un onume public.

Dintr-o distribuție ce cuprinde 9 (nouă) persoane, o singură creație actoricească menționabilă: Radu Gheorghe Jipa în rolul lui Dorin. Am remocat, în evoluția tînrului actor gălățean, vervă, naturalețe, simț al nuanțelor, comic reținut, autoironie și dezinvoltură. Ștefania Goruneanu (Rodica), probabil bine intenționată, dar insuficient ajutată de regie (Ion Dinescu) lasă să treacă pe lîngă replică sumedenie de nuanțe și invitații la profunzime nevalorificate. Beatrice (în interpretarea Stelei Popescu), mai mult decît palidă ca personaj dramatic, nu capătă nici pe scenă prea multă „consistență” — ca să spunem așa. Tonul fals, voit și căutat, o aduce, oricum, în zona de mică altitu-

dine caracteristică vieții spirituale a eroinei; este, totuși, ceva. Brustan și Farada au conferit spectacolului un soi de nuanță goldonian-carageliană, situîndu-se, de la început pînă la sfîrșit, pe muchia dintre șarja acceptabilă și șarja facilă (nu fără căderi în extrema ultimă). Regizorul Ion Dinescu a gîndit spectacolul (dacă nu e prea mult spus) probabil prin prisma turneelor la Bujoru și Făurei. Din acest punct de vedere, a reușit perfect, ajutat fiind și de scenografia neglijentă a lui Napoleon Costescu (de altfel, un foarte talentat și promițător scenograf). Programul de sală costă lei 1,75 (unu șaptezeci și cinci lei) și conține un fragment dintr-un articol publicat de revista „Teatrul”. Atît.

3. „STEAUA SEVILLEI”

„Personajele voastre sã nu-și contrazică niciodată caracterul; sã-și amintească pînã la sfîrșit ce au spus la început; intr-un cuvînt, sã nu li se poată adresa reproșul făcut lui Oedip al lui Sofocle, care a uitat lupta sa cu Laios” — scrie Lope de Vega în „Arta nouă de a face comedii”. Fără a fi o comedie „La estrella de Sevilla” poate constitui oricînd un argument capabil sã probeze cã prolificul dramaturg madrilen a rãmas întotdeauna și oricînd credincios principiilor sale de construcție dramatică. Piese din grupul „Steaua Sevillei” sînt populate de o galerie de tipuri riguroso conturate, de o inflexibilitate ce ține de acea „tãrie a caracterelor” constituite pe o dominantã aptã sã reprezinte oricînd „esența” eroului: Regele — adică viciu, cruzime, nesinceritate; Don Sancho Ortiz — adică datorie mai presus decît orice; Don Busto — adică prietenie, sinceritate; Donna Estrella — adică nevinovãție și noblețe sufletească. Actorul intrat cu o „mascã” în actul I și-o va pãstra neschimbatã pînã în final — fapt care, oricum, ușurează sarcina interpretului. Așa se face, poate, cã spectacolul ni s-a pãrut mai omogen și mai „curat” decît „Goana după fluturi”. O datã „plasați pe orbitã” caracteristicã eroului întruchipat, actorii gălățeni se mențin pe aceleași coordonate, nefiind nevoie sã se încerce vreo difiãcilã schimbare a traiectoriei. Spectacolul se consumã fãrã sclipiri, dar și fãrã stridente; ai în permanență senzația „lucru-lui gospodãresc” onest, lipsit de pretenții deosebite. Cu adevãrat remarcabilã ni s-a pãrut ilustrația muzicalã (Mihai Echest), care-și propune nu numai rolul pasiv de „umplere” a pauzelor necesitate de schimbarea decorului, ci și acela de a sublinia și comenta expresiv. Actorii, în ansamblu, evoluează deasupra incolorului „acceptabil”, calificativ pe care ai fi tentat sã-l acorzi la prima impresie; deși, cum spuneam, interpretarea este omogenã, se pot distinge cîteva „virturi”, reprezentate de creațiile lui Lucian Temelie (Regele) și Ion Popescu-Cosmin (Don Busto de Tavera). Dacă ar fi sã încercãm o concluzie, am fi tentați sã afirmãm cã „Steaua Sevillei” este un bun spectacol pentru studioul unui teatru. Pentru prima scenã înșã, este nevoie de ceva mai mult. Bine, totuși, cã s-a realizat mãca atît!...

Mãcar atît — pentru cã nici „Lovitura” lui Sergiu Fãrcășan nu a constituit pentru acest teatru un succes. Reprezentat la București, în cadrul Festivalului, spectacolul regizat de Anca Ovanez, încã studentã la regie, nu a putut dovedi decît entuziasmul neofitic al unui comentariu scenic cehovizant, ceea ce a transformat o piesã publicisticã într-o plictisitoare și anostã dramã (cel puțin, din punctul de vedere al spectatorilor!).

4. PERSPECTIVE

Nu mai revenim asupra problemelor pur administrative care, pînã la urmã, sã sperãm cã-și vor gãsi o rezolvare. (Poate aduce ceasul ce n-a adus... anul!) Iatã proiectele acestei stagiuni. Mai întii, Ov. Georgescu va pune în scenã „Opinia publicã” (în felul acesta, piesa lui Baranga, precum „Evadatul”, va putea fi urmãritã în orice colț al țãrii: mai toate teatrele o pun sau și-o propun; la urma urmei, nu-i rãu). Apoi, un spectacol montat de Tr. Ciurea: „Regina de Navarra”. Regizorul botoșãnean Gh. Mileteanu va pune în scenã „Bietul meu Marat”, iar Gh. Jora va semna regia la „Despot Vodã”. În perspectivã mai îndepãrtatã: „Don Carlos” și „Sluga la doi stãpini”. Dupã cum se vede, noutãți prea mari nu sînt. Dar poate — cine știe? — le vor oferi montãrile propriu-zise.

Mircea Radu Iacoban

NUCLEU
DE ARTĂ
MODERNĂ

De cîteva luni funcționează la Galați un „Muzeu de artã românească modernã și contemporanã”.

Noua incintã a plasticii românești contemporane, deschisã la Galați, este, prin urmare, valoroasã mai întii ca inițiativã în sine, prima din țarã de această naturã. Rivna întru culturã a gãlățenilor trebuie apreciatã și dupã localul dãruit acestei fundații de artã, o clãdire cu 33 de sãli de o perfectã funcționalitate muzeisticã (perspective avantajoase pentru plasarea sculpturilor, plafoane duble, care-i permit iluminatul uniform etc.).

Lucrãrile expuse sînt semnate de 150 de artiști plastici contemporani. Conceptul de artã contemporanã nu înglobează, desigur, orice produs al generației din urmã. O lucrare nouã, prin întimplare cronologicã, poate rãmîne indiferentã progresului artistic. De unde întrebarea dacã muzeul din Galați reușește sã illustreze victoriile mai de seamã ale plasticii noastre moderne. Rãspunsul, afirmativ, ni-l dau cîteva nume citate, firește, de pe o listã mai cuprinzãtoare: Pallady, Petrascu, Ressu, Han, Paciurea, Anghel, Tonitza, Ciucurencu, Baba, Țuculescu; de asemenea, generația aliatã în plinã desfășurare creatoare a lui Constantin Piliuțã, Liga Macovei, Victor Roman, Ion Gheorghiu ș.a.

În plastica noastrã au existat și manifestãri mai modeste, dar care nu pot fi lãstate la o parte lãrã a stîrbi înțelegerea etapelor urmãtoare. O pildã ar fi constructivismul deceniilor 3-4, care ar explica, în termeni autohtoni, orientarea „abstractã” a unor pictori de astãzi. Punîndu-se în luminã asemenea filiații, am înțelege mai ușor dialectica integrãrii noului în organicitatea noastrã; lucru posibil numai prin gruparea artiștilor dupã aliniãți și tendințe. Ar urma ca, unui M. H. Maxy, plasat de muzeu într-un context strãin, sã i se asigure tovarãșia altor avangardiști (Iancu, Perahim, poate Brauner). Prin operații de felul acesta, muzeul gãlățean ar da o bazã concretã discuției despre artã abstractã, pe care el însuși a determinat-o, prin simplul fapt al existenței sale materiale (vezi „Contemporanul” din 8 dec. 1967 și 5 ian. 1968). Momentul de iață este, poate, prematur pentru participarea sa la dezbateri, lipsindu-i colecțiile compacte de artã nonfigurativã românească; poate și discuția generalã ar avea de suferit prin lipsa unor anchete printre artiștii respectivi, care sã lãmurească resorturile și motivațiile sãrile actului lor creator. Fiindcã una e abstractizarea logicã și alta cea psihologicã, înãptuitã — aceasta din urmã — cu uneltele ca memorie afectivã, automatism psihic, intuiție etc. Memoria afectivã, de pildã, este sinte-

ticã prin aceea cã duce la emoții pure ce nu amintesc prin nimic împrejurãrile care le-au provocat. Iar o emoție purã nu e tot una cu o idee purã. Incît, judecatã prin aspirația sa cãtre idei, artã abstractã ne-ar obliga sã-i des-coperim tocmai deficiența filozoficã. Ceea ce nu infirmã legitimitatea acestei formule de creație; rezultã numai cã noul teritoriu pe care abstract-ionismul îl anexează artei este un altul, poate cel psihologic, mai mult decît unul ideologic. Cunoșcãtorii vor dã la timp rãspunsurile cerute de asemenea probleme. Noi le-am amintit doar pentru a dovedi cã sînt difiãcultãți care impun muzeului în cauzã o funcție selectiv-criticã. Grupul de muzeologi de la Galați constituie, în acest sens, un prim nucleu de cercetare, informat asupra plasticii de peste hotãre; sectorul științific al muzeului va putea face ca instituția pe care o reprezintã sã-și aibã cuvîntul sãu în fertilizarea gîndirii artistice. Perspectivã la care subscriem și noi salutînd înființarea muzeului de artã contemporanã de la Galați.

Valeriu Corcodel

Gh. Anghel: Nud
(Muzeul de artã — Galați)

ancheta „cronicii”

JURIILE

1. — Considerați că în momentul de față juriile expozițiilor noastre colective și individuale contribuie la promovarea unor valori autentice?

2. — Care trebuie să fie, după dv., menirea juriului în conturarea personalității unei expoziții? Cum trebuie înțeles raportul artist-juriu-public?

1. — Nu. Decît involuntar. Ceea ce e evident nu mai constituie un merit. Acesta aparține hazardului sau legilor naturale. Juriul este și el acolo, așa ca să fie, să nu se poată spune că la organizarea expoziției n-au fost îndeplinite toate formalitățile.

Valorile autentice nici nu au nevoie de certificatul de calitate al juriului, pentru că în general, îl depășesc. Așa se explică de ce, din multitudinea lucrărilor care se perindă prin fața juriului — acest prezumtiv tribunal al bunului gust — cele care aparțin unor nume consacrate primesc binecuvîntarea juriului în unanimitate. Asistăm de fiecare dată la o adevărată promovare a promovărilor.

În ce privește promovarea noilor valori, n-am auzit încă de nici o capodoperă descoperită și mai ales impusă, de un juriu. Dacă juriului nu-i sînt indiferente din punct de vedere estetic (presupunînd că este con-

vins de autenticitatea valorilor pe care le propune) atitudinea sa trebuie să fie mai combativă, să le susțină, să lupte deci pentru promovarea lor. Iar dacă este convins de neautenticitatea celor pe care le-a respins, atunci de asemenea trebuie să fie consecvent pînă la capăt, apărîndu-și cu intranșigabilitate punctul de vedere. Altfel nu-și justifică existența. Dovadă, chiar această anchetă, al cărei subtext pare să fie o nedumerire generală asupra rostului și semnificației sociale și estetice a unui juriu despre care toată lumea știe sau presupune că știe ce trebuie să facă, iar în realitate nu se vede ce face. Așa sînd lucrurile, noțiunea de juriu nu suportă butada lui Croce privitoare la definiția artei („Arta este ceea ce toată lumea știe că este”) decît printr-o parafrază negativă: juriul este ceea ce toată lumea nu știe că este.

2. — Mai întîi, ar trebui să aibă juriul

o personalitate. Ceea ce, judecînd după caracterul eteroclit, de confluență a nedeterminărilor, de lipsa de unitate în varietate, adică, pe scurt, de absența oricărui profil al expozițiilor colective și chiar (!) individuale, nu se prea întîmplă!... Cînd privești o expoziție anuală, bienală sau regională nu te poți sustrage impresiei că organizarea ei nu a fost prezidată de nici un criteriu. Dacă expozițiile s-ar naște spontan, poate că ordinea inerentă lucrărilor firii le-ar infuza mai multă unitate.

Lucrînd fără criteriile sigure de valorificare, în loc să organizeze expoziții de un anumit nivel, juriile ajung să organizeze expoziții în care sînt reprezentate toate nivelele și sub nivelele. Știu, se spune că juriul nu putea să inventeze lucrări, a ales din ce s-a prezentat! Se poate. În acest caz, însă, cred că fermitatea cu care un juriu este dator, prin definiție, să-și afirme principi-

ile (dacă le are!) și să-și demonstreze personalitatea, trebuie să meargă atît de departe încît să nu se sfiască să organizeze o expoziție cu puține lucrări (dar de incontestabilă valoare, după opinia sa) sau, dacă prin absurd nu ar avea de unde selecta, să anuleze expoziția proiectată. Pentru că nu criteriile juriului trebuie să fie în funcție de ceea ce se prezintă spre selectare, ci invers.

Cum trebuie înțeles raportul artist — juriu — public? Ca o problemă de conștiință. Altfel, nu se știe prin ce mecanism absurd, juriul, această expresie concentrată a responsabilității estetice colective (implicînd cele trei elemente ale triadei de mai sus) se transformă într-un alibi al lipsei de atitudine. Artiștii acuză juriile, juriile pe artiști sau alte instituții culturale titulare (C.S.C.A., U.A.P.), iar publicul, adică toată lumea, nu mai știe ce să creadă.

Octavian Barbosa

ÎN CONCLUZII

În ultimă instanță tot artiștii sînt cei ce conferă un anumit relief momentului X din istoria artelor și, mai precis, acei artiști care prin talentul și inteligența lor, reușesc să se facă ecoul epocii. Rolul criticii — desigur covârșitor, mai cu seamă în clarificarea și ordonarea criteriilor — rămîne totuși subordonat și oricît de reușită ar fi critica într-un moment al istoriei artelor, ea nu poate suplini creația, fără riscul de a deveni un scop în sine. Nu este situația generală a plasticii noastre de după război, care numără remarcabile succese pe tărîm național și internațional și care, în perspectiva acestor ani, dă speranțe trainice, dar a privi cu prea multă îngăduință situația prezentă a plasticii noastre, fără o responsabilitate mereu trează, fără a depista cu ascuțit spirit critic breșele, înseamnă a urmări pur și simplu desfășurarea fenomenului, acceptîndu-i pasivi înclinările și chiar stagnările.

Ancheta noastră și-a propus, deocamdată, analiza doar a unui singur factor participant la dinamizarea creației plastice și anume juriile expozițiilor colective și individuale, organisme care pot influența în bine sau în rău drumul creației. Ne-am sprijinit inițiativa pe unele ecouri ivite în urma organizării expozițiilor, ecouri care născuseră o situație nu prea clară, situație care, în unele cazuri, stînjenea munca de creație a artiștilor. Critica de artă ocupă, firește, un loc de primă importanță în creația plastică, ea putînd sugera adesea soluții salutare. Prin deciziile ei, mai mult sau mai puțin valabile, critica poate influența orientarea artistului — bineînțeles dacă acesta o consideră plină de adevăr, profundă — ea însă nu poate abate din drum vocațiile certe și robuste.

Cu totul alta este acțiunea juriilor asupra personalității artistului. Un juriu greșit alcătuit poate stînjea unei foarte serioase manifestare unor talente. Și cei care au luat parte la ancheta noastră au exemplificat. Petru Comanescu, de pildă, relatează cazuri cînd „artiști tineri talentați sînt respinși la expozițiile colective fie de către artiștii vîrstnici, fie chiar de către tinerii din juriu. Există — spune în continuare criticul — și tendința de înlăturare a concurenților primejdioși la consacrare și, mai ales, la comenzi, căci prin juriu mai intră uneori și artiști cu mentalitate negustorească sau cu orgolii de supremație... Mai gravă este situația unor mediocrități, înscăunate în timp și care acceptate în expoziții și uneori și în juriu, umbresc splendidul avînt creat al majorității forțelor noastre artistice”. Camilian Demetrescu relevă o altă față: „În realitate, graba cu care sînt expediate pinzele prin fața juriului, atmosfera de cafea, cu spirite plasate echivoc pentru destindere, proasta digestie fiziologică sau mentală, micile ranchiune și marile interese, contribuie adesea la relativitatea flagrantă a selecției, la arbitrarul verdictelor”, iar Octavian Barbosa constată că la mai fiecare juriu „asistăm la o adevărată promovare a promovărilor”. Mai toți participanții la discuție, răspunzînd la întrebarea: Considerați că în momentul de față juriile expozițiilor noastre colective și individuale contribuie la promovarea unor valori autentice? au lăsat să se înțeleagă că uneori juriile noastre au pierdut din vedere tocmai menirea lor cea mai nobilă, aceea de a contribui la propășirea artei autentice. Complăcîndu-se adesea într-o atmosferă de lucru mărunț, pierzînd din vedere înalte criterii estetice, juriile au trecut poate pe lângă opere de valoare, semnificative pentru personalitatea unor artiști, pentru momentul actual al plasticii ro-

mănești. Aceste criterii înalte ar consta, de pildă, în promovarea de opere „care să tindă spre universalitate, prin elemente specifice culturii noastre, datelor semnificative ale realității trăite de artiști și de public” (P. Comanescu).

Felul în care este conceput un juriu duce, de cele mai multe ori, fatal, la nerespectarea normelor firești de judecată a opere de artă. Referindu-se la faptul că juriul este format — în marea lui majoritate — de artiști, Radu Negru vede în deciziile luate de acestia gesturi incompatibile cu structura lor sufletească: „Artistul este chemat să creeze, nu să-i judece pe alții sub acest unghi, el este în afara incintei de judecată, prin structura sa sufletească, este nonjuriu”.

Se desprinde din întreaga participare la anchetă îndemnul la o profundă revizuire a sistemului de selectare a operelor de artă, unul dintre participanții cerînd criterii de judecată colectivă care să stea sub semnul celei mai pure conduite etice, alții sugerînd înlocuirea juriilor cu procedul (mult mai avantajos pentru artist, pentru relevarea universului său de creație) de autocenzurarea. Fiecare artist să fie judecătorul propriilor sale lucrări. „Juriul ideal nu există — spune Petru Comanescu — dar le putem mereu îmbunătăți”. Or, pentru aceasta, „juriul se cuvine să promoveze arta autentică și nu imitația după curente și maeștri, insuficient asimilate; că nu trebuie să păcătuiască prin îngustime sau exclusivism, cum nici printr-o îngăduință absurdă”.

Dan Grigorescu crede într-o disciplină exemplară a juriului, într-o deontologie critică, după modelul disciplinei care, în medicină, se ocupă de etica profesională. „...E imperios necesar — accentuează Dan Grigorescu — ca el (juriul) să aibă convingerea că împlinesc un act critic de incontestabilă răspundere, echivalent — să zicem — cu acela al unui critic literar care alcătuiește o antologie într-un volum limitat”. „Juriul să fie și critic și artist și public dar să nu judece ca fiecare în parte ci, printr-un efort de sinteză, să conjuge criteriile fundamentale ale acestor categorii în interesul lucrării de artă și numai al ei” (C. Demetrescu). „Juriul să aibă o atitudine mai combativă, să susțină valorile, să lupte deci pentru promovarea lor”. Căci, deocamdată, „juriul, această expresie concentrată a responsabilității artistice colective, se transformă într-un alibi al lipsei de atitudine. Artiștii acuză juriile, juriile pe artiști sau alte instituții culturale tutelar (C.S.C.A., U.A.P.) iar publicul, adică toată lumea, nu mai știe ce să creadă” (Octavian Barbosa).

Întă deci, altele cerințe justificate, căroră, deocamdată, juriile expozițiilor noastre nu le pot da răspunsuri multumitoare. Bineînțeles, nu trebuie să aruncăm pe umerii juriilor toate neajunsurile care mai stăruie încă în câmpul creației plastice contemporane, cea mai adîncă răspundere căzînd totuși în seama artiștilor înșiși, dar se simte nevoia unei primeniri generale a muncii de selecție a lucrărilor de artă, unei verificări profunde, minuțioasă, a criteriilor în numele cărora se operează selecțiile.

Dacă nu — așa cum arăta unul din participanții la anchetă, — „mai bine să se apeleze la conștiința artistului expozant, să fie lăsat să se autocenzureze”.

Cronica

CRITICA MUZICALĂ NU ESTE RĂSPUNZĂTOARE?

Condițiile oferite de societatea contemporană au făcut ca, în zilele noastre, muzica să fie, mai mult ca oricînd, o prezență constantă, vie și necesară în ansamblul preocupărilor spirituale ale omului. Nu ne referim la muzica populară care a fost, de-a lungul istoriei, o componentă implicită a vieții popoarelor și nici la acea creație profesională pe nedrept numită — și apreciată uneori — muzică ușoară, ale cărei ritmuri și unduirii melodice satisfac cerințe emoționale și distractive specifice unor vîrste și temperamente. Avem în vedere, în mod exclusiv, acea cultură muzicală elaborată, acea muzică prin intermediul căreia omul a dat glas neliniștilor conștiinței sale, tumultului emoțional născut din contactul cu realitățile complexe ale vieții, acea muzică pe care Beethoven o situa la nivelul filozofiei, iar Enescu o considera drept „un grai în care se ogîndesc, lărașibilitate de prefăcătorie, însușirile psihice ale omului, ale popoarelor”.

În mod paradoxal, însă, această muzică, ivită din necesități spirituale stringente, valorificînd din ce în ce mai sublimat experiența muzicală seculară a poporului, și-a constituit un sistem de semne, de mijloace expresive, deci un limbaj care, de multe ori, a ridicat bariere între opera de artă și ascultător. Perfecționîndu-și limbajul, muzica a solicitat din partea celor care se apropiu de ea, mai multă sensibilitate, o mai bogată cul-

tură (chiar de specialitate muzicală), dar mai ales stăruință și fidelitate.

În procesul apropierii de muzică, a înțelegerii acesteia, un rol tot mai important a început să-l aibă critica muzicală. Nu ne interesează stabilitatea momentului în care și-a lăsat apariția în istoria culturii actul critic muzical. Important ni se pare faptul că, începînd cu epoca romantismului muzical, critica a devenit o latură importantă a fenomenului muzical, a vieții muzicale. Și ni se pare semnificativă atitudinea marilor compozitori romantici — printre ei R. Schumann, Fr. Liszt, H. Berlioz, R. Wagner — ca și a unor compozitori contemporani — O. Messiaen, E. Boulez, R. Vlad, de pildă, iar dintre compozitorii români, Șt. Niculescu, D. Popovici, W. Berger, A. Stroe — care nu au pregetat a publica articole, studii și lucrări de amplă sinteză privind creația muzicală, evoluția limbajului muzical etc. Am citat numele de mai sus, pentru a demonstra că actul critic este o activitate necesară și indisolubil legată de procesul creației muzicale.

Dar dacă, pentru compozitori, critica muzicală este mijlocul de a-și exprima concepțiile estetice și uneori de a-și explica opera, sau atunci cînd le este adresată reprezintă expresia opiniei ascultătorilor cristalizată în conștiința criticului muzical, pentru publicul larg, activitatea critică trebuie să fie acel fir care să-l îndrume sensibilitatea și înțelegerea

în labirintul tulburător și plin de farmec al structurilor și conținutului muzicii. Aceasta este, credem, cea mai importantă sarcină a criticii muzicale. În acest sens, criticul trebuie să știe că prin intermediul rîndurilor sale se adresează, în primul rînd, ascultătorilor și nu compozitorului a cărui operă este obiectul exegezei critice. Bazîndu-se pe o bogată și multilaterală cultură, el are datoria să explice publicului și, situîndu-se pe poziția unui mijlocitor inteligent și sensibil, să ușureze apropierea dintre opera muzicală și cercurile cele mai largi ale ascultătorilor. Parafrazînd definiția lui Saint-Beuve, criticul muzical este un om care știe să asculte muzica și care îi învață să asculte și pe ceilalți. „Încerc să intru în universul celor pe care îi interpretez” — spunea Enescu. Aceasta este și obligația criticului. Să pătrundă, pe calea analizei minuțioase, semnificațiile emoționale și estetice ale opere muzicale pe care, apoi, fără a face exces de termeni de specialitate, cu un stil care să demonstreze o gândire riguroasă și modernă dar totodată, păstrînd ceva din prospețimea sensibilității ascultătorului, să le transmită și iubitorilor de muzică.

Criticul muzical trebuie... De fapt, scopul inițial al acestor rînduri nu era explicarea rolului și importanței activității criticului muzical. Ele au fost provocate de un fenomen care începe a fi îngrijorător și anume: diminuarea

tot mai accentuată a numărului de spectatori la manifestările muzicale și, mai cu seamă, la concertele simfonice, corale și de cameră. Cauzele acestui fenomen sînt multiple. Ni se pare însă unilaterală explicarea acestei stări de fapt doar prin concurența discului, a benzii de magnetofon și a televizorului. În fond, de ce preferă iubitorul de muzică să asculte acasă, la pick-up sau magnetofon Simfonia a V-a de Beethoven sau Arcadele lui Aurel Stroe? Numai din comoditate? Nu. Preferința este determinată de faptul că, în comparație cu audierea de acasă, calitatea execuției din sala de concert ca și conținutul programelor nu-l satisfac decît în rare ocazii. Aceasta este o problemă pe care trebuie s-o rezolve cit mai urgent instituțiile de artă. Altminteri, dezobișnuința de a participa la concert și spectacole va deveni o... obișnuință.

De această situație, care se agravează de la an la an, este răspunzătoare însă și critica muzicală. Să cercetăm colecțiile revistelor de cultură și artă care apar la noi în țară și vom constata că, în ultimă instanță, rubricile destinate muzicii sînt completate cu obișnuitele cronici de serviciu, scrise în unele cazuri cu vervă, însă realizînd doar o consemnare a elementelor muzicale și aprecieri, mai mult sau mai puțin favorabile, la adresa interpretelor. În aceste însemnări critice se trece rapid peste lucrările interpretate, deci se analizează,

se susține sau se combate, într-o măsură minimă și ineficace, creația muzicală. De asemenea, nu întîlnim dezbateri asupra fenomenului muzical, dezbateri care ar putea să creeze un anumit climat intelectual favorabil stimulării interesului pentru muzică și, cu excepția eseurilor muzicale semnate de G. Bălan (regretăm că acestea nu sînt dedicate și muzicii românești), rareori, extrem de rar, apar materiale care să orienteze publicul larg în universul divers al creației unor compozitori.

Nu neglijăm realizările meritore ale Editurii Muzicale și nici strădaniile revistei „Muzica” de a-și îmbunătăți conținutul și de a-și lărgi cercul colaboratorilor. Acțiunile acestor organisme nu sînt însă suficiente, cu atît mai mult cu cît ele se adresează, în primul rînd, specialiștilor. Este necesară o mai largă dezbateră a problemelor culturii muzicale, o participare mai activă a tuturor criticilor muzicali la explicarea și popularizarea creației românești și universale, la îndrumarea și educarea gustului pentru muzică a publicului larg. Activitatea aceasta este grea și nobilă. Ea poate fi însă împlinită cu succes pentru că, în întîmpinarea eforturilor noastre, va veni întreaga sete de cultură și frumos a poporului care a creat „Miorița” și care a dat lumii un Eminescu, Arghezi, Brăncuși sau Enescu.

Mihai Cozmel

Servatius: „Cariatidă” (Muzeul de artă Galați)

NICOLAE TAŢOMIR

R. U. R.

I

Un magic primum movens Golemului
de-argilă

I-am strecurat sub limbă. Legenda-n el muri,
Fluide vii ca nervii goniră-n magma gri
Metalice memorii născindu-se-n sibilă.

Durut ne-am smuls din suflet fragilități suave,
Scintei de arc voltaic din creier, cufundind
În fluviul energiei de dincolo de gind
Un milenar tezaur al visurilor grave.

Tirziu, în Caliope, ne-am pus și poezia.
Culorile, parfumul și freacăta stelar
Cu hoarda lor de aur trecută de hotar
La porțile cetății ne-au scos nimicnicia.

Pe nesimțite sclavii și zcii cibernetici
Vor popula altarul și forul, și-ntr-o zi,
Pe zidurile vremii cifrate, vom citi
Că vom fi arși pe ruguri ca demiurgi eretici.

Frumosul și-adevărul electrizind natura
Le-am moștenit, suna-va sentința, prin altoi.
Dar - vae, victis! - cine va mai infige-n
noi
Orgoliul, viclenia, păcatele și ura?

II

Prin asii și americi, prin africci, europe,
Îmbătrânise neamul istetei Caliope.

Sătulă de-algoritme, de-algol, comit,
coboluri,
De-atita noi limbaje și-atitea vechi simboluri,

Poeta Caliope făcu nu salt ciclopic
Din regnul cibernetice la cel pitecanropic.

Subit simți nevoia în rafinat-u-i cuget,
Sărind din creangă-n creangă, să scoată-nții
un muget,

Apoi consoane grele, vocale prinse-n labă,
Zvirlindu-le - alune - să-nchege o silabă.

Născută-n chintesențe de secol electronic,
Minunea primei vorbe vibră atit de tonic,

Incit în labirintul metalice memorii
Istoria mașinii ajunse-n preistorii.

Și rătăcind prin asii, americi, europe,
Homer-ul cibernetice, poeta Caliope,

Creă un Paris fără Elena și-un Ulise
Lipsit de Penelopa eladelor de vise.

Dar, undeva, în creier, dormeau șeherezade
Lascive, languroase, cu nuri și cu ochiade.

Poeta Caliope goni spre om să-i dea
Splendoarea, frumusețea și chinul de femeie.

Cu milă-mbrățișind-o, iar ea gemind tantalic,
Sună în lume-un rece și trist fior metalic.

III

Se-autofrăgezi
Fiorul eufonic.
Și iată, într-o zi,
Un suflet electronic

Se-ndrăgosti intens
De ultima făptură
De homo sapiens,
Din care toate fură.

Acest ciudat trofeu
Atins de senectute,
Spunea, ca vechi Orfeu,
Și vrute și nevrute.

Eu te-am născut, spunea,
Dar nu precum natura
Naturans. Spița mea
Nici nu-ți visase gura.

De-aș fi dorit acest
Îngemănat cutremur,
Urmașii-ți din incest
S-ar naște peste vremuri...

Și senex-ul muri
Cum toți ca el muriră;
Iar trupu-i se-mpietri
Cu degetul pe liră.

Ca trăsnetul căzu
Peste pământ blestemul.
Se clătina, și nu
Se clătina Golemul.

Luă o hircă și,
Ca Hamlet altădată,
A fi sau a nu fi
Se întrebă deodată.

Nici nu era. Și nici
N-a fost și nu fusese.
În lutul lui furnici
Săpară ganguri dese.

Chiar pașii de seraf
Ai basmului cel straniu
Se afundară-n praf
De cibernetice craniu.

IV

Și totuși, ca-n poveste, au fost odată fluvii
De energii ciudate și biblice diluvii
C-un Noe cibernetice și-un Ararat - algol.

Și coborind din arcă, făpturile bizare
Au demolat planeta ca pe-un bordei,
în care
Muriseră milenii bolnave de simbol.

Acum, prin galaxie, plutea un calcul sferic.
Un cosinus de flăcări și-un sinus
de-ntuneric,
Soluția exactă a unui dat precis.

Simboluri noi... Tăcerea egal cu anorganic,
Cuvintul algoritmic cu un efort titanic
De-a descifra fantoma unui teluric vis.

Geometria pură cu lucii de cristale
Se poticni deodată de-un fir de iarbă
moale,
Elastic, anacronic papirus vegetal.

Și creierele-niște în unicat găsiră
În hieroglifa verde a sevelor o liră
Din evul polifonic și vai, pluricefal,

Vibră febrilă struna. Și se ivi aroma.
Vibră mereu și-n zare reapăru fantoma
Culorilor acestea în care-acum trăim.

Vibră fierbinte struna. Și mēlosul cuprinse
Ca un incendiu lumea făpturilor desprins
Din omul ce se naște mereu, să nu murim.

CE PARADOXALĂ NOAPTE DE DRAGOSTE!

Numai vîntul nebun era în stare s-aducă asemenea veste, năucitoare și de necrezut. Nu știu dacă se va mai fi întimplat vreodată așa ceva, și vestea cumva să nu se fi împlinit. Dacă oamenii, înșelați de pildă o dată, n-aveau acum (dimpotrivă) motiv temeinic să se teamă de noi amăgiri.

Se pare că nu, asemenea minune încă nu mai avuse loc. Fiindcă telefoanele tuturor regimentelor din aceea zonă preluară exaltate vestea, din vînt și din necunoscut, și o răspîndiră pe tot întinsul frontului româno-german, ruso-maghiar, de la un capăt la altul, ca pe un adevăr formidabil: - Vă vin femeile! Nu vă agitați inutil, temindu-vă de vreo interdicție, li s-a dat liberă trecere pînă-n linia întâi. Pregătiți-vă să vă petreceți această unică noapte de dragoste cu ele, mîine dimineață pornesc înapoi...

Transmisă astfel fără echi-voc, cu toată garanția autorității oficiale, vestea declanșă în tranșee un adevărat delir. Soldații și ofițerii deolaltă, români și ruși, germani și maghiari, uitară cit sint de istoviți și se ridicară amețiți din somnul, nepăsarea lor de pămînt - să aștepte.

Pînă atunci arătaseră amarnici la înfățișare, priviri sumbre și obraji ca de iască. Sentimentul c-au fost blestemați, născînd să mai aibă parte de femeile lor, îi sălbătici și-i făcuse neoameni. În bună măsură și din cauza asta, împinși pînă la limita disperării, apăsau pe trăgace și se împușcau unii pe alții. Dacă le-ar fi fost cu puțință, chiar și pe Dumnezeu (ortodox, catolic, protestant, nedumnezeu, oricare) la fel de simplu l-ar fi ucis, numai să-și potolească jalea și ura.

Dar din clipa aceea o lumină mare se făcu parcă în ei, și nu era unul mai puțin om decît ceilalți. Smulse din bezna inumană,

și despicate pînă-n străfund, conștiințele își recîștigă gară fulgerător conținutul primordial și esența. Ba cîțiva, mițați de un ocult instinct poetic, se repeziră peste parapete în „țara nimănu” (acolo unde toate rămîn pure și inefabile) să culeagă ramuri, plante, iarbă și flori, orice de-al sfintei naturi - ca să-și primească femeile cum se cuvine. Alții își recăpătără deodată graiul de odinioară, atîta vreme redus la tăcere din cauza războiului, graiul duios și melancolic al marilor îndrăgostiți care fusese cîndva, și roștiri, repetară cu glas tare, încă înainte de sosirea lor, să se obișnuiască, vorbe de laudă și iubire cu care să le întîmpine cînd va fi. Se spălară cu ultimele picături de apă din bidoane și-și puseră cămăși curate, unul pe altul se dichiseau și, privindu-se fiecare în ochii camaradului de-alături, ca-n niște oglinzi, constatau ce mindri sint și beți de fericire, ca pregătiți pentru altă nuntă, repetînd-o pe cea dintîi și încercînd-o pe cea-stăaltă cu noi, patetice simboluri.

Armele zăceau la pămînt fără haz, ca niște instrumente neverosimile ale unei ocupații barbare, dintr-un timp imemorial. Fiindcă în clipa aceea oamenii redescoperiseră marea taină a iubirii și se jurau să nu mai ucidă pe nimeni.

Pesemne că tocmai o asemenea decizie nedeclarată deschis, dar înregistrată sigur pe seismografele misterioase ale istoriei războiului, se și aștepta la punctul de deschidere a vănilor dintre o lume și altă lume. Deoarece, o clipă mai tirziu, apăru pe cer un semn și o goarnă sună triumfal, porțile din adîncul nopții se traseră ușor în lături și-n cadrul lor larg, orbitor, apăru rădăcinile femeile.

Un fior săgetă mulțimea doritelor, același fior trecu prin mulțimea celor mistuiți de dor.

Și femeile porniră... Erau tinere și mai virstni-

ce, tulburătoare cu adevărat sau numai frumuseți comune, unele gătite de mare sărbătoare și altele destul de modest, cu doar ce apucaseră la repezeală cînd le chemase vîntul - să le ia cu el. Și erau copile timide, care nu se pricepeau ce-i aceea dragoste, încă n-apucaseră să-i guste dulceața și să-i cunoască secretele cu de-amănuntul, și erau altele, dimpotrivă, măiestre cu experiență îndelungată și vrăjitoare, după legea nescrisă a acestei inegalabile rebusii. Și erau unele doar iubite, logodnice, ori promise și nenuntite încă, dar care învățaseră din cărți ce urmează a fi și cum, și mai erau altele abia conturate, abia gîndite, sub frunțile oamenilor la fel de tineri și inocenți.

Un ceas, deasupra lor, nevăzut, suna și suna...

Și-atunci o rețea ca de fulgere se întrețesu, dinspre linia utopică a femeilor spre linia reală a războinicilor, cum se căutau și se chemau, și nu rămase femeie fără bărbatul ei. Se-ntîmpinau muți sau țipînd, gîtuți de emoție sau de-a dreptul sălbăticiți - și nu mai luară aminte de-i vede luna sau Dumnezeu din cer, nici unii de alții sau unele de altele nu se sinchisiră, nu era timp de pierdut, ceasul nevăzut suna și suna...

E drept că parte dintre ele tot mai stăteau sfioase, uimindu-se și prelungind cit mai mult clipa de uimire a acestei sacre reîntîlniri, temătoare pentru ceea ce aveau să urmeze și tot sperînd că nu va veni prea repede sfîrșitul, clipa de extaz și clipa nimicirii. Dar pînă la urmă se molipsiră și ele de la patima celorlalte, ca un fluviu electric care prin toate trecea, și nu-și mai suportară veșmintele pe trup.

Se lăsar deolaltă mușcate de gurile aspre, lacome ale bărbatilor și se lăsar muncite, chinute de mîinile lor butucănoase; țipau și gemeau de cite ori carnea, părăsită și neîndestulată atîta amar de vreme, recu-

noștea carnea geamănă cu a lor; timpul îi biciuia pe toți cu biciul clipelor sale neiertătoare și nu le lăsa răgaz pentru odihnă și leșin; se prăbușea cerul peste ei, amețindu-i, și se răsucea o dată cu ei pămîntul pe dos, reîmprospătîndu-le vigoarea, setea și foamea; și iarăși se redescopereau unii pe alții, ca-n ceasul în care sarpele-diavol l-a învins pe Dumnezeu, și orgia era luată de la capăt.

Bărbatii adunaseră în ei furia atîtor nopți albe și străfulgerarea în șapte a tuturor presimțirilor de moarte îndurate pînă atunci. Iar femeile aduseseră cu ele răscoala sinilor torturați de atîta pustiu și cutremurarea pintecelor trăind numai din amintiri. Cum să mai rămîi, atunci, rob lucidității și regulamentelor barbare ale războiului?

Plesneau mugurii pe crengile fragede și gilgiuau șuvoaiele apelor din munții cu zăpezi topite, se auzeau prin văzduh alarme de păsări întoarse la cuib, din țările calde, și iarba însăși creștea din pămîntul reavăn cîntînd uluit.

Astfel că toată noaptea aceea, prima noapte din primăvara aceluia an, despre care se știa bine că va fi ultimul an de război în lume, toată noaptea, așadar, în toate tranșeele - românești și rusești, maghiare și germane - oamenii s-au dezmetică fără măsură, și femeile lor de asemenea, fosta fecioare au cunoscut miracolul fără pereche cu alt miracol, iar nevestele-neveste și-au primit îndumnezeite noile sene de rod - toate fără măsură, fiindcă nici nu există măsură pentru a cuprinde ceea ce constituie de fapt, singura șansă a nemuririi noastre.

Din nefericire însă, trebuia spus, au fost și din aceea, destul de mulți la număr, cărora nu le-a venit nimeni în noaptea despre care vă vorbesc. Ori erau prea copilandri sau prea bătrîni, și n-avea cine să le vină, unora poate abia de li se născuseră sorțile

le iar celorlalți din ce alu-at să mai plămădească Dumnezeu alte Eve? Ori femeile la care vor fi visat (dacă vor fi avut la cine visa) n-au crezut în porunca vîntului sau, poate, gustau la același ceas din plăceri mai certe, cine știe? - sint atit de ciudate unele femei și devotamentul lor atit de sucit!

Într-un cuvînt, oamenii aceea (însingurații) erau nepus de triști. Ospățul fericiților lor camarazi n-avea cum să-i fericească și pe ei, cum să te sature pînă-n ceasul de dragoste al altora? - suferința lor părea iremediabilă. Zădărnice se mințeau că n-a trecut încă noaptea, să mai aștepte, poate că femeile lor doar s-au rătăcit și tot vor veni, trebuie să vină, doar ei le-au idolatrizat toată vremea și ceas de ceas le-au invocat, cu neputință să nu vină, riscău pînă la urmă (nemăisupotînd beția celorlalți) să-și iasă din minți și s-o ia razna în toată lumea, un ștreang de gît sau un glonte în timp-plă, unii pe alții împușcîndu-se în aceeași clipă, să piară astfel fără să fi trăit și ei această stranie, paradoxală noapte de dragoste a tuturor.

Atunci s-a petrecut acel lucru îngrozitor, de neînchipuit, care mai ales într-o asemenea noapte de unanimă exaltare a primăverii și a speranțelor nu era drept să se petreacă, putea să fie aminat pentru alte nopți, mai banale, chiar și după război.

O altă femeie, străină tuturor, a apărut în zona aceluia front al Europei Centrale. Femeia era mai frumoasă decit toate la un loc ale celorlalți, de pe pămînt, pentru care și cineva cu harul metaforizării a denumit-o „Frumoasa lui Dumnezeu”, și foarte iubitoare de soldați și ofițeri singuri. Fiindcă numai acestora le-a apărut, ceilalți (orbiți și împătimați de-ale lor) nici n-au luat-o în seamă, n-aveau ochi s-o vadă și n-au văzut-o. Iar cei singuri, deși la fel de hămesiți și doritori

de trup femeiesc, nu s-au năpustit asupra ei s-o înhațe și nici între ei nu s-au bătut, care pe care, sau jucînd-o la zaruri, care dă mai mare, s-o aibă. Dimpotrivă, într-atit de bucuroși au fost că le-a venit și lor cineva în intr-atit de ferme-cați de frumusețea ei fără pereche în galaxii, incit femeia a și suris, orgolioasă, măgulită, constatînd ce ușor i se cedază, de cit de mulți amanți va avea parte dintr-o dată.

Pe unii doar îi sîrăța - ușor, ireal, pe buze, - și cu asta îi și împăca, satisfăcîndu-i, cum nici o altă femeie n-ar fi reușit să le satisfacă bărbăția. Dar cu alții se îmbrățișa păgînă, plină de furie, întîmpinînd din partea acestora nebu-nită rezistență, probabil fiindcă vor fi vroit și aceștia să-i dovedească țărnia, sau din alte pricini inexplicabile, și-atunci era nevoie de toate farmecele ei de curvă scumpă și pricepută pentru ca și aceștia să-i cedeze. Unii se topeau pe picioare de cum îi privea goleşă, drept în ochi, cu lumina ochilor săi plini de ispite și făgăduieli; alții rămîneau ca stane de piatră, cu ochii deschiși ca de sticlă, pe urmele fascinantei sale treceri - și nici nu mai trebuia să se întoarcă la ei, pentru vreun simplu sărut sau ceas de dragoste plin, aceștia nu mai aveau nevoie de nimic. Și așa, pînă-n zori, i-a îndestulat pe toți acei soldați și ofițeri români, germani, ruși, maghiari - cărora nu le venise nici o femeie de-acasă, cărora în schimb le venise Ea.

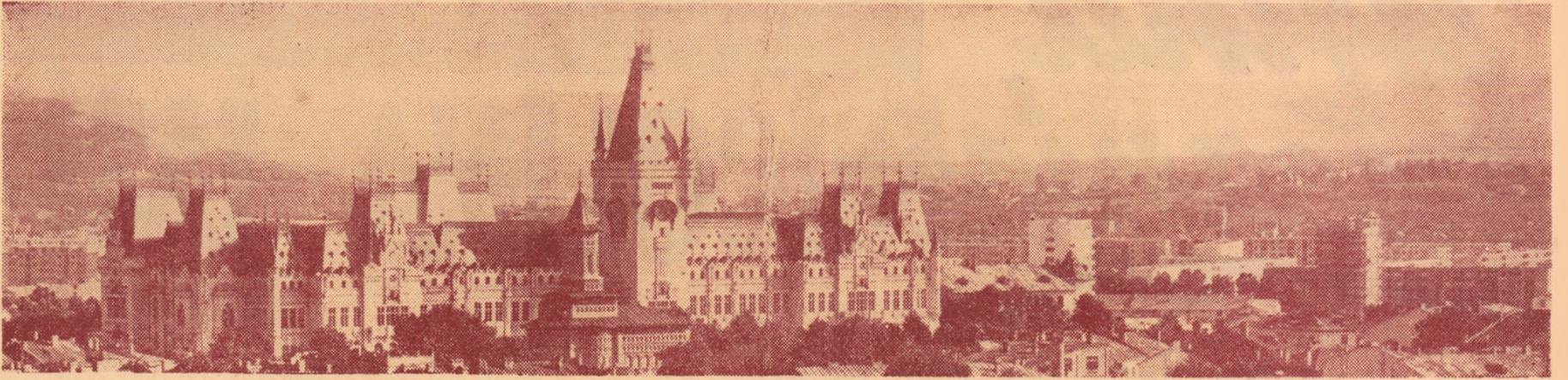
Și-n zori, a doua zi, s-a dovedit că-n timp ce oamenii vizitați de superbe amintiri erau obosiți și mahorți, mai bătrîni cu o viață și mai urți decit arătaseră vreodată, morții din noaptea aceea a Echinoului de Primăvară erau foarte frumoși!

A fost singurul eveniment înregistrat pentru noaptea de 21 spre 22 martie, anul 1945, pe-acel front al Europei Centrale...

Laurențiu Fulga

SĂPTĂMÎNA CULTURALĂ

— 12 — 18 februarie 1968 —

ș a p t e a r t e

film

„CĂUTAȚI IDOLUL”, o comedie muzicală, co-producție franco-italiană semnată de regizorul Michel Boisrond. (Sala „Victoria” — 12 — 18 februarie).

„ESCROC FĂRĂ VOIE”, o producție franceză a regizorului Yves Robert. Cu: Robert Hirsch, Sylva Koscina și Jean-Pierre Marielle. (Sala „Republica”, 12—18 februarie).

„RAZBOI ȘI PACE” seria 1 și a II-a Regia: Serghei Bondarciuk. (Sala „Artă”, 12—18 februarie).

„CEA MAI LUNGĂ NOAPTE” — o producție a studiourilor bulgare. Regia: Vilo Radev. (Sala „Tineretului”, 12—14 februarie).

„POVEȘTEA ȚARULUI SALTAN” o producție „Mosfilm”, Regia: Al. Ptusko. (Sala „Tineretului”, 15—18 februarie).

„UN MINUT DE ADEVĂR” o producție franceză 1952. Regia: J. Delannoy. Cu Michèle Morgan și Jean Gabin. (Sala „Tineretului”, 15 și 16 februarie p.m.).

teatru

— Ultima premieră a Teatrului Național „IMBRĂCAȚI PE CEI GOI!” de Luigi Pirandello va fi prezentată în zilele de: **duminică 11 februarie** ora 10,00 (abonamentul A și X), **marți 13 februarie** ora 20,00 (abonamentul 3) **Joi, 15 februarie**, ora 20,00 (abonamentul 4) și **simbătă 17 februarie** ora 20,00 (abonamentul 5 și 6).

Regia spectacolului este semnată de Crin Teodorescu. Distribuția: Elena Bartok, Costel Constantin, Margareta Baci, artistă emerită, Saul Taișler, Marcel Finchelescu, Antoaneta Glodeanu și Constantin Popa.

— „NUNTA DIN PERUGIA” de Al. Kirițescu (vineri 16 februarie, ora 20,00). Regia Sorana Coroamă. În rolurile principale: Const. Dinulescu, Margareta Baci, Ion Lascăr, Boris Olinescu, Elena Bartok,

Costel Constantin, Cornelia Hîncu, Sergiu Tudose, Constantin Popa și alții. Pentru rolul din acest spectacol, Elena Bartok a fost distinsă cu mențiune la Festivalul Național de Teatru 1967.

— „CIND LUNA E ALBASTRĂ” de E. Hugh Herbert (duminică 11 februarie ora 20,00) Regia: Valeriu Moiseescu, scenografia Marga Ene-Bădărău. Interpreți: Cornelia Gheorghiu, Valentin Ionescu, Ștefan Dănculescu, artist emerit, Ion Schimbischi.

— „O INTILNIRE LA COPENHAGA” de Yves Jamiaque (duminică 18 februarie ora 20,00). Regia: Sorana Coroamă. Interpreți: Teofil Vălcu, Elena Bartok, Rella Ghițescu și Marcel Finchelescu.

— „STAN PĂȚITUL” dramatizare de George Vasilescu după Ion Creangă (duminică 18 februarie ora 10,00). Regia: Gh. Jora. În rolurile principale: George Macovei, Petru Ciubotaru, Elena Foca.

operă

— Premieră: „CARMEN” de Bizet (simbătă 10 februarie ora 19,30). Conducerea muzicală: Cornelia Voina. Regia: Dumitru Tăbăcaru și George Zaharescu. Scenografia: Hristofenia Cazacu. Maestru de cor: Anton Bișoc. Maestru de balet: Bela Balogh. Distribuția — Carmen: Ileana Cojocaru, Camelia Șotrin, Maria Toma-Ioanițescu. Don José: Ion Iorulescu, Traian Uilecan. Escamillo: Ion Humiță, George Ionescu. Zuniga: Laurian Nicolau, Gh. Popa. Dancairo: Visarion Huțu, Emil Pinghirescu. Remendado: D. Popa, Oct. Ambrozie. Mercedes: Magda Boiță, Florica Crișmaru, Valeria Popa. Fraschita: Ecaterina Zărnescu, Pava Clica, Michaela: Aneta Pavalache, Svetlana Pipernea-Ionescu. Morales: Tiberiu Popovici, Emil Pinghirescu.

Divertisment coregrafic cu: Natașa Vronsch-Gasler, Gina Fierăscu, Cristina Dinulescu, Ion Băitanciu, Ion Rusu, Paul Robert și ansamblul de balet.

— „LĂSAȚI-MĂ SĂ CINT” operetă de Gherase Dendrino. Conducerea muzicală: Traian Mihăilescu (duminică 11 februarie ora 15,00).

„SILVIA”, operetă de Kalman. Conducerea muzicală: Cornelia Voina. Regia: Barbu Dumitrescu. Scenografia: Lili Agapie. În rolurile principale: Gina Tripa, Cristian Georgescu, Victor Popovici, Ecaterina Zărnescu. (luni 12 februarie ora 19,30).

„GISELLE” balet de A. Adam. Conducerea muzicală: C. Calistru. Regia și coregrafia: Vasile Marcu. Scenografia: George Dorosenco. În rolurile principale: Cristina Dinulescu și Ion Rusu (duminică 18 februarie ora 15,00).

filarmonică

Concertul de vineri 16 februarie (repetat a doua zi, la aceeași oră: ora 20) îl are la pupitrul pe dirijorul gălățean Silviu Zavulovici. Două piese din program atrag atenția în mod deosebit: este vorba de oratoriul Grivița roșie — pentru cor, soliști și orchestră de Const. Palade, precum și de Concertul nr. 1 pentru pian și orchestră, în mi bemol major de Liszt. Oratoriul lui Const. Palade este compus în amintirea eroilor ceferiști, căzuți la Grivița în 1933, de unde și caracterul său lirico-eroic, susținut și de versurile lui Nicolae Nasta. (Soliști: Geta Lunganu și Visarion Huțu; dirijori: Ion Pavalache și Anton Bișoc).

Reparația în repertoriul filarmonicii ieșene a marelui Liszt prilejuește pianistului clujean Tiberiu Szász, în Concertul nr. 1 în mi bemol major, ocazia de a dezvălui noi taine ale partiturii care a stat la baza primei audii susținută de însuși Liszt, sub bagheta lui Berlioz, în 17 februarie 1853. Este o piesă novatoare în forma concertantă, care va constitui desigur un moment de aleasă delectare pentru publicul ieșean.

carnet

Cu prilejul împlinirii a 180 de ani de la nașterea cărturarului Gh. Asachi, arhivele statului Iași organizează o expoziție de manuscrise și documente.

Comitetul regional de Cultură și Artă Iași, prin comisia de răspundere a cunoștințelor științifice, a organizat un ciclu de conferințe în aula Bibliotecii Centrale „M. Eminescu” la care au fost invitate personalități ale vieții științifice și culturale din întreaga țară. Inaugurarea ciclului a fost făcută de acad. Iuliu Nițulescu care a dezvoltat tema „Probleme actuale ale gerontologiei”. Programul conferințelor ce vor urma va fi anunțat la timp.

Expoziția de artă populară „Din ultimele achiziții ale Muzeului de etnografie din Iași” deschisă în sala „Victoria” cunoaște o aflientă deosebită și a preciei din cele mai elocvente. Expoziția e în același timp o recunoaștere a activității pe care o depun în teren etnografii și muzeografil din cadrul unității respective.

Casa de cultură a tineretului și studenților — simbătă 10 febr. orele 18 a.c. Conferința „Viitorul lor loc de muncă” urmată de un program artistic susținut de elevii anilor 3 de la școlile profesionale din orașul Iași.

— marți 13 febr. orele 20: audii muzicală la cerere.

— Joi 15 febr. orele 20: Simpozionul „Tineretul și evenimentele din 33” susținut de lector E. Bold și lector M. Morărașu. În continuare filmul „Soldații fără uniformă”.

— vineri 16 febr. orele 20: Intilnire cu actori ieșeni.

— duminică 18 febr. orele 19: „In căutarea bucuriei” piesă de V. Rozov. prezentată de formația de teatru a liceului nr. 9 Iași.

Casa de cultură a sindicatelor: simbătă 10 febr. orele 20: „Cum să dansăm corect” — seară cultural-distractivă, cu participarea unor balerini de la Opera de Stat din Iași.

— miercuri 14 febr. orele 17,30: Conferința „Mesajul către tineret al artei contemporane” — prezintă lector Radu Negru.

— vineri 16 febr. orele 17,30: Conferința „1933 — file de luptă” — prezintă lector Mihai Găină.

— simbătă 17 febr. orele 20: Seară cultural-distractivă: „Jocuri distractive cu premii”.

Retrospectiva de pictură Nutzi Acontz deschisă în sala contemporană din Palatul Culturii Iași urmează a fi permutată la București în cursul lunii martie. Această expoziție constituie un succes al colectivului pinacotecii ieșene care s-a ocupat de organizarea ei.

În fondul Gh. Ghibănescu de la Arhivele Statului Iași a fost descoperită o scrisoare a savantului Emil Racoviță adresată din Paris la 29 noiembrie 1912 lui Ghibănescu și în care se discută publicarea documentelor familiei Racoviță. Ea ar putea îmbogăți materialul evocator din casa memorială de la Șurănești.

PROIECTE 1968

Pentru colectivele bibliotecilor publice de stat 1968 constituie un an în care vor trebui intensificate eforturile pentru organizarea superioară a activității privitoare la organizarea științifică a producției și a întregii economii.

În direcția îmbunătățirii deservirii cititorilor Secția de imprimat pentru adulți a Bibliotecii regionale va îmbunătăți organizarea accesului liber la raft al cititorului. Cărțile vor fi dispuse în rafturi care asigură un spațiu expozițional mai mare. Se vor construi noi rafturi — de mică înălțime — pe care se vor expune de preferință cărți noi achiziționate, publicații legate de o anumită temă solicitată de cititor etc. Aceasta va permite ca fondul de cărți expus spre consultare să crească cu 30—50%, premisă a satisfacerii în mai mare măsură a cerințelor de lectură.

Pentru o mai bună cunoaștere a fondului de publicații, cititorii care frecventează sălile de lectură vor avea la dispoziție un nou catalog care va cuprinde fișele tuturor cărților care se pot consulta la sala de lectură. În felul acesta informarea bibliografică în cadrul acestei secții va cunoaște o îmbunătățire substanțială.

De asemenea filialele bibliotecii vor primi mai multe cărți, din domenii mai variate, pentru ca cititorii din cartierele Tătărași, Nicolina, Păcurari să poată găsi cu ușurință lucrările de care au nevoie.

Pentru o informare rapidă a cititorilor care doresc să cunoască lucrările achiziționate de bibliotecă sau lucrări ce apar într-un domeniu, serviciul de informare bibliografică va întocmi liste de recomandare, bibliografii, care la cerere pot fi expediate și la domiciliu. De altfel, același serviciu și-a înscris în plan efectuarea unor bibliografii de mai mare amploare. De un incontestabil interes se va bucura bibliografia „Dezvoltarea învățământului în regiunea Iași”.

Împlinirea a 120 de ani de la revoluția din 1848 — moment de mare însemnătate în istoria poporului nostru — prilejuește întocmirea unui material bibliografic care va cuprinde cele mai importante articole și publicații care tratează despre anul 1848 în România, accentuându-se asupra desfășurării revoluției în Moldova. Materiale asemănătoare vor fi întocmite și cu prilejul altor date istorice memorabile, biblioteca aducându-și astfel contribuția la educația patriotică a oamenilor muncii și a tineretului.

FESTIVAL FOLCLORIC

În perioada dec. 1967 — februarie 1968 se desfășoară, la inițiativa Casei Regionale a Creației Populare Iași și a Comitetului regional U.T.C. Iași, un concurs și festival folcloric la care participă majoritatea formațiilor de acest gen din spațiul regiunii Iași.

În etapele intercomunale și regionale care au avut deja loc au fost selecționate un număr de trupe de teatru folcloric, reprezentative, care vor participa la spectacolul fazei regionale de la sfârșitul lunii februarie 1968.

Concursul și festivalul acesta, care a suscitat un viu interes din partea marelui public, a evidențiat frumusețile neprețuite ale folclorului nostru, legate de o seamă de obiceiuri ale sărbătorilor de iarnă.

Concursul și festivalul organizat face posibilă cunoașterea, culegerea, și valorificarea obiceiurilor noastre tradiționale. Varietatea textelor, dansului, muzicii, costumajiei și a măștilor încintă, deopotrivă, ochiul și sufletul ascultătorului.

Scenă din filmul „Căutați idolul”.

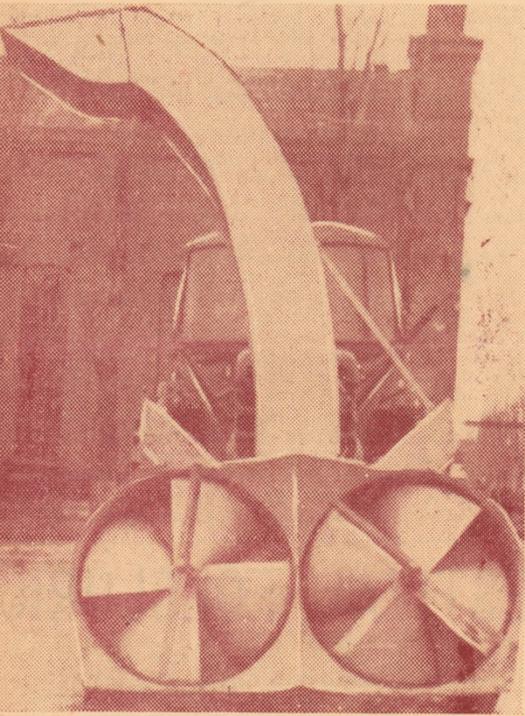
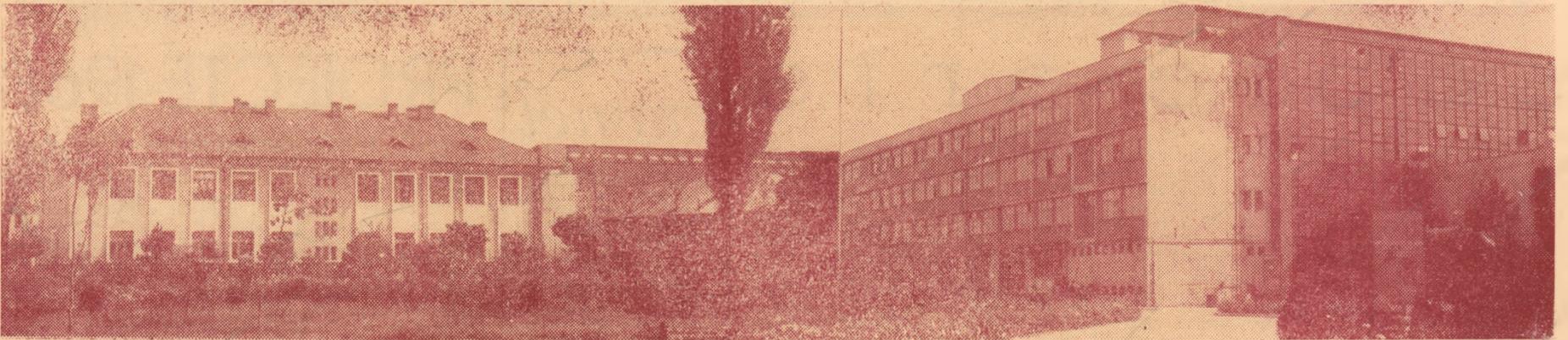

Capra de la Hecli

Uzina Mecanică

NICOLINA - IASI

Turboireză pentru dezăpezirea orașelor.

Uzina mecanică Nicolina - Iași

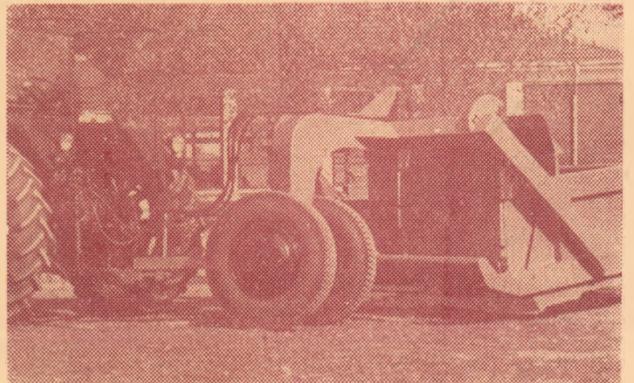
A intrat în funcțiune în anul 1905 sub denumire de Atelierele C.F.R. Nicolina. Până în anul 1965 a fost una din puternicele unități reparatoare de material rulant. Incepând cu acest an, Atelierele C.F.R. Nicolina trec la o nouă etapă prin reprofilarea și transformarea din ateliere reparatoare în uzină constructoare de mașini și utilaje.

Până în prezent s-au asimilat în producția de serie:

- boghiuri pe 2 osii pentru vagoane de 60 t.
- boghiuri pe 3 osii pentru vagoane de 80 t.
- boghiuri cu cadru turnat, pe 2 osii, de 30 t.
- boghiuri cu cadru turnat, pe 2 osii, de 50 t.
- stații de preparat mixturi asfaltice 10 t/oră compuse din a) malaxor, b) uscător
- topitoare de bitum
- malaxoare mecanice D 2500
- bunkăre cu skip
- cupe screper pentru orezării, pe U 650
- scarificatoare montate pe S 650
- screpere tractate de 3 mc., cu acționare hidraulică
- turbófreze pentru dezăpezirea orașelor
- nivelatoare cu cadru lung
- silozuri de 25 t. și 81 t.

In curs de însușire în fabricație

- centrala de beton de 30.000 mc./an
- centrala de beton de 60.000 mc./an
- buldozer pe S 650
- screper tractat de 8 mc.
- combină pentru dezăpezirea orașelor
- stații de preparat mixturi asfaltice de 35 t/oră, compuse din:
  - a) dozator
  - b) uscător
  - c) malaxor
  - d) cabină de comandă
- screper pe cablu de 1,5 mc.
- screper pe cablu de 3 mc.
- centrală mobilă de beton de 15.000 mc./an
- încărcător cu cupă de 0,8 mc. pe S 650
- încărcător cu cupă de 2 mc., pe S 1300
- distribuitor de mixturi asfaltice

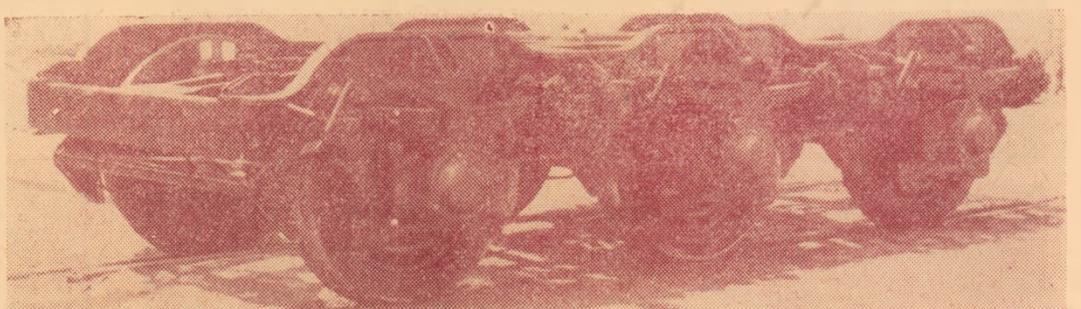
Screper tractorat de 3 mc cu acțiune hidraulică (lucrări de nivelări în orezării, execuție de terasamente, digului etc.).

Cupă screper pentru orezării, montată pe tractor U. 650 (servește la săpături și nivelări de sol).

Scarificator montat pe tractor S. 650. Execută diverse operații terasiere și lucrări de drumuri (reparații, întreținere etc.).

Boghiul pe trei osii pentru vagoane de 80 tone.

O ipostază romantică a geniului

(Urmare din pag. a 7-a)

sens, geniul s-ar cobori spre o trăire fenomenală, spiritualizând-o. Acela unică „oră de iubire” apare solicitată și în *Pe lângă plopii fără sof.* Și acolo, neîmplinită, este transfigurată, comunicând în sfere transcendente. Geniului, procreația repetabilă îi este indiferentă, fiindcă are accesibilitate la esențe. Dacă acceptă experiența erotică, aceasta trebuie să corespundă unei înalte spiritualizări. Ținând seama de natura celui de al doilea factor, predominant teluric, eșecul geniului este inevitabil.

Ajungem în mod necesar la problema pusă de G. Călinescu. Conține *Lucașul* o intenție satirică? Credem că nu, altfel valoarea poemei ar fi mult diminuată. Dorința realizării erotice a geniului, așează distanțe stelare, față de instincționalitatea „soldatului tanțos”. Geniul, în tentativa sa, nu conștientizează că repetă pe acesta. Găsit în aceeași ipostază, compromisul ar fi evident. Ori geniului, prin definiție, îi este străin compromisul. Miș-

cările sale se înscriu pe orbite extreme. Aici dedublarea ar fi sărăcit geniul. Tentativa erotică a lui Hyperion era ratată în virtutea unor necesități obiective, în planul existenței sale ca o entitate închisă, însă încercarea nu era exclusă. Pornirile afective spre Cătălina reprezintă reacții de reflex la excitația telurică exercitată de aceasta. În fond, aceste reacții sînt involuntare, fiind declanșate totdeauna sub impulsul volitional al Cătălinei. Nu trebuie abstractizat prea excesiv Hyperion, dar și umanizarea exagerată dăunează. Intruchipările fenomenale ale lui Hyperion descriu extremele: ingerul și demonul, frumusețea absolută și pasiunea absolută. Și într-un caz și în altul, factorul teluric, lipsit de vocație transcendentă, nu rezistă și își abandonează tentațiile. Cătălina este minată de magnetismul instincțiv al speței spre factorul de măsură egalizatoare — Cătălin. Femeia, ca reprezentantă a speței, rămâne legată esențial de procreație. Pentru romantici, femeii îi lipsește vocația înălțării în trans-

cedent. Nu o interesează legile generale ale existenței în substratul lor metafizic. Toate imboldurile ei gravitează în jurul bărbatului. Îi repugnă răstăcirea în domeniul abstracțiilor goale și nu este niciodată constructivă. Chiar dacă înțelege filozofia, n-o interesează prea mult, ba chiar o plictisește. Când e înzestrată cu puțin talent, acesta ține de intuiția senzorială. Viața practică, prin excelență telurică, rămâne domeniul de existență al femeii. Cătălina, ca simbol al factorului teluric, acumulează la modul general trăsăturile speței. Aici nu există nici o dedublare, însă coboritoare mitologic din Eva biblică, cea avidă de curiozitate, femeii nu i se refuză visarea. Visarea femeii ține de dorințele ei excesive, refulate în faza puberală din cauza unor conveniențe morale și sublimate artistic. De aici în psihologia femeii din popor imaginea unui Făt-Frumos. La Cătălina, căreia i se presupune oarecare rafinament, visarea nu putea să se îndrepte decât spre Lucașul-geniu, spre un absolut pe care ea, totuși, nu-l poate concepe. Îi intuieste empiric și este atrasă spre el ca într-un joc frumos, dar fără a pierde conștiința că totu-i doar un joc. Poate fi interpretat ca un divertisment interesant, dar nu-i circumscrie nicicum vreo complexitate psihologică. În fond, ține de automatismul puberal instincțiv, când femeile au boala „zburătorului”. Toate „înălțările” Cătălinei spre Lucașul-geniu se petrec în stare onirică (lucru ce nu trebuie uitat), altfel, locul geniului este substituit lui Cătălin, cu multă candoare și naturalitate. Cătălina nu are probleme de conștiință, ci continuă, tot ca divertisment, încrederea dorințelor sale Lucașului. Divertismentul acesta pare „cochetărie” de Dalila (cum îl interpretează G. Călinescu), dar în realitate exprimă aspirația spre puritate, firesc umană. În joc transpare spontan puritatea cea mai desăvârșită a omului, rezervă a fondului de candoare infantilă. Chiar și Cătălin, ca o ca-

tegorie umană egalizatoare, factor de reciprocitate în plan erotic (și în general teluric), pentru a corespunde, momentan ritualului de solemnitate este pus să vorbească despre iubire cu multă profunditate. Nu-i un contrast flagrant și nici o dedublare. Sînt atitudinile firești, specifice manifestării categoriei umane în general, la un anumit moment. Între ceea ce dorește femeia în visele ei și participarea accentuată telurică, în viața normală a „speței”, nu există nici o punte de legătură. „Înălțările” onirice ale Cătălinei sînt anulate complet de concupiscenta sa erotică cu terestrul Cătălin. Orice încercare

de echilibru erotic între Hyperion-geniul și Cătălina-reprezentantă comună a speței, este absurdă. Hyperion-geniul, pierdut în nebulozitatea sa metafizică, nu poate fi urnit din locul său. Fiind nemuritor (la modul ideal), neprăstie o imponderabilitate restrictivă. „Comuniunea” erotică a geniului la un numitor teluric se exclude, dată fiind limita infinită a numărătorului, dar reacția sa nu este cea de sarcasm, fiindcă nu există nici o posibilitate de suprapunere a factorilor. Aspirațiile erotice ale lui Hyperion pe de o parte și ale Cătălinei, pe de altă parte, sînt comparabile cu mișcările unor marea periodi-

ce, dar unele pe planeta noastră (cele ale Cătălinei) și altele într-o galaxie îndepărtată (ale geniului). Ele sînt intangibile. Un vid al nimicniciei pulverizante le desparte. Atitudinea finală a geniului Hyperion nu mai are nici un echivoc. La asemenea desfășurări ale grandiosului cosmic, unde o necesitate superioară predomină, toate încercările geniului de a se rupe de condiția sa rămîin inutile. El însuși ajunge la convingerea „cunoscută” că nu poate exista decât așa. Dacă s-ar percepe un conflict moral, acesta ar fi inferior naturii geniului și subsumat ataraxiei.

ISTORIE LITERARĂ ÎN IMAGINI

Casa din str. Zlatoust—Iasi în care a trăit și a creat Gavril Musicescu, bunicul scriitorilor Ionel și Al. O. Teodorescu. E acea „casă a bunicilor” evocată atât de dușii de Ionel Teodorescu în „Masa umbrelor”.

ADRIAN MARINO: OPERA LUI ALEXANDRU MACEDONSKI

Așa cum sînt cărți de critică, tot astfel sînt și critici care rămîn pentru totdeauna asociați în mintea noastră de anumiți scriitori. Există, firește, și scriitori despre care s-au scris una, două sau chiar mai multe monografii, studii critice etc. și care își mai așteaptă încă cercetarea fundamentală, criticul care va pătrunde atît de adînc, cu atîta înțelegere, pînă la identificare și obsesie, în operă și în tainele personalității creatorului ei, încît își va lega pentru totdeauna numele de acesta. Oare cînd spunem Eminescu, Creangă, Maiorescu, Caragiale, Ibrăileanu, nu ne vin în minte, îndată, numele lui Călinescu, Cioculescu, Lovinescu, Pîru? Nu spunem că nu s-ar mai putea scrie lucruri interesante despre toți cei enumerați — și o dovadă recentă ne-o oferă îndrăznețul eseu al lui I. Negoiescu despre poezia eminesciană — dar cartea de cîpătîi s-a scris. Macedonski, un timp ignorat, apoi insucient cunoscut, este un subiect „epuizat”, în momentul de față, prin munca și marea înțelegere pe care i-a consacrat-o, în cărți fundamentale, Adrian Marino: *Viața lui Alexandru Macedonski* (1966), *Al. Macedonski, Opere* (1966), *Opera lui Alexandru Macedonski* (1967). De aici se va porni în orice cercetare viitoare a acestui controversat poet.

După o excelentă biografie Macedonski, cercetare care se înscrie ca operație preliminară la cartea recentă, Adrian Marino asediază din direcții foarte numeroase, convergente în același focar, după cum vom vedea, opera poetului. Nu oare la fel au procedat G. Călinescu în *Opera lui Mihail Eminescu*, venită după *Viața lui Eminescu și Al. Pîru în monografia consacrată lui G. Ibrăileanu*? Se conturează aici, sub ochii noștri, cea mai importantă școală monografică de istorie literară românească. Ea se opune atît unui îngust spirit doctoral (au putut fi citite, între timp, cîteva astfel de plate disertații) ilămind de date și de referiri care nu ajută cu nimic la întregirea imaginii scriitorului cercetat, cît și opusului acestui gen de monografie-disertare, săltărețe esuri biografice sau de altă natură, cărora cu greu li s-ar putea recunoaște altă calitate decît aceea de a fi, pînă la un punct, amuzante. Rigoare în latura istoriografică, ușurință în manevrarea și stăpînirea ideilor generale, erudiție justificată de largi încadrări comparatiste, fără ostentație pedagogică, cu exacte raportări la opera sau fenomenul luat în discuție, un deosebit spirit de sinteză, talentul afirmat în definiții ferice care nu exclud metafora, originalitatea și îndrăzneala în afirmarea unor puncte de vedere noi, creatoare, sînt cîteva doar din caracteristicile acestei școli critice și de istorie literară întemeiate de G. Călinescu, din care face parte și Adrian Marino.

În interpretarea operei lui Macedonski, deși metodele sînt mult mai variate, iar ochiul criticului rămîne deopotrivă „clasic” și „modern”, Adrian Marino adoptă un punct de vedere structuralist-psihologic, care dă dominantă volumului. În operă este căutat mereu portretul moral al omului, așa cum a fost stabilit în cercetarea biografică. Imaginea globală este de la început formată și urmează ca ea să fie argumentată deductiv, după ce a fost parcursă o lungă „introducere”, cum o numește autorul, în care spiritul „macedonskian” a fost cercetat „din perspectivă sistematic-evolutivă”, în „interdependențele și convergențele sale”. Analiza a fost adusă astfel, după ce s-au fixat „punctele cardinale” (Orientări ideologice, Formația literară, Structura), pe terenul „di-

sociațiilor estetice” (Arta), în baza „unei investigații și evaluări integrale „totale”, orizontale și verticale, pe alte baze documentare, metodologice și estetice” decît ale criticii anterioare. Autorul urmărește să-și familiarizeze treptat cititorul, printr-o cercetare foarte largă, perfect convergentă la imaginea inițială, cu universul macedonskian, cu acea fascinantă „lume morală și literară particulară și unitară, în care toate aspectele și elementele, inclusiv cele contradictorii, să-și găsească o „logică” firească, o rațiune organică de a fi”. Socolim, de aceea, cartea lui Adrian Marino plină de sugestii prețioase și în planul unor frămîntări teoretice din critica literară actuală. Așa cum se specifică, în treacăt, la începutul capitolului consacrat prozei, dar nu altfel s-a procedat în celelalte, „viziunea critică merge (așa cum ar trebui orientată în orice împrejurare) de la tot spre parte, și nu invers”, așa cum se întîmplă, paradoxal, în unele studii de critică sau de stilistică „structurală” în care ceea ce nu se observă prea bine este tocmai întregul.

Care este profilul artistului Macedonski, așa cum se de-

o carte pe săptămînă

prinde din ampla cercetare a lui Marino? De la început sîntem avizați asupra dualității spiritului macedonskian: „Iar structura spiritului macedonskian, trebuie spus de pe acum, este în același timp „romantică” prin lirism, individualism, aspirații ideale și zbor înalt al imaginației, și „clasică” prin nostalgia echilibrului, perfecțiunii, armoniei și limpidității solare, de care este pătrunsă”. În fața noastră apare, din aceste rînduri, un alt Macedonski decît cel pe care ni-l prezenta critica mai veche, care nu l-a revendicat niciodată, cu atîta forță, cu atîtea argumente convingătoare, pentru romanticism, ci mai degrabă pentru curentele posteroare (parnasianism și simbolism, în primul rînd), față de care poetul a manifestat, într-adevăr, o mare receptivitate, reținînd însă numai „ceea ce corespundea tendințelor spiritului său”, fără să-și lase contrazisa „structura temperamentală” și fără să-și modifice „viziunea sa literară”. Puțin după prima sulă de pagini a cărții, portretul spiritual al lui Macedonski este încheiat: „înțelegă în esența cea mai adîncă a ființei sale, conștiința lui Macedonski apare iremediabil scindată între două planuri, al idealului și al realului, sub forma unei pendulări organice continue, tipică întregii anatomii a spiritului poetului, desfășurată pe toată întinderea operei sale. Peste tot la Macedonski ambele sensuri sînt intuite, gîndite și implicate simultan, cu momente de predominare și de alternanță, dar niciodată cu eliminarea totală a unui termen sau al celui alt”. Expresia fundamentală a naturii profund romantice a spiritului său, Macedonski este poetul român care participă, poate cel mai intens, la această dialectică morală (existentă și la Eminescu, vie și la Tudor Arghezi), tradusă într-o operă plină de contraste și de conștiința acestor contraste. Ambiguitatea conștiinței, contradicția dintre elanurile idealității și apăsă-

rile materiei, ascensiunea și prăbușirea, elevația și umilitatea joasă, visul, mirajul, himera și duritatea severă a realității, aceasta este „cheia” operei lui Macedonski, care spune ceva profund despre eterna năzuință umană spre Excelsior, despre vocația sa de autodepășire și realizare de sine”. O dată cu deslășuirea lumii interioare a poetului, a fizionomiei lui morale, este dat și sensul poeziei macedonskiene. Urmează să se mai facă doar argumentarea, demonstrația cu textul în fața.

Adrian Marino, în numeroasele capitole ale cărții consacrate analizei concrete (fără prejudecățile vechii retorici sau ale stilisticii moderne, care risipesc, în abundența faptelor catalogate, emoția) urmărește magistral, în operă ca și în plan existențial, dualismul funcional al poetului, pendularea spiritului macedonskian între Ideal și real, Elevație și prăbușire, Iluzie și decepție, Evadare și regresivitate, Viață și moarte, „erosul platonice” și cel „veneric”, „idealitate și senzualitate” (Erotica), Revoltă și liniște, Voință și fatalitate, Dumnezeu și Satan, „egocentrism” și „candoare” (Ipostazele eului) etc. Cu terenul astfel pregătit, criticul își poate pune, în toată libertatea, întrebări fundamentale cu privire la arta lui Macedonski, sensul și capacitatea de rezistență a operei sale. Angajarea spre Perihelie marchează curba ascendentă a creației macedonskiene, prin „poetizarea materiei”, prin vitalism (autorul îl consideră pe Macedonski, nu fără temeii, „cel mai mare poet vitalist al nostru”, așa cum este și „marele poet este” al literaturii române) și „ardere eruptivă continuă”, purificatoare. Această „vocație ideală” a lui Macedonski încheie în ea „lătenje tragice”, pentru că „evadarea din real nu este posibilă”, pentru că dorința sa de înălțare se ciocnește mereu de „imposibilitatea depășirii esenței omenești”. În acest punct crucial începe prăbușirea din Perihelie în amănuntul biografic, cu consecințe grave pentru o parte din creația sa. Poetul Macedonski nu trebuie căutat aici, ne stătuiește Marino, redescoperindu-l în altă parte, și cei care au procedat așa s-au înșelat, ignorînd un mare liric modern, „de esență tragică, tras ireconciliabil în sensuri opuse”.

Dacă la toate acestea adăugăm modul în care sînt discutate ideile estetice, în primul rînd, ale lui Macedonski, în legătură cu specificul poeziei, spiritul lui speculativ plin de originalitate, „la înălțimea celor mai fine și evaluate concepții poetice contemporane, și marile lui merite ca animator „al discuțiilor literare deschise spre modernitate”, inițiator chiar al unei „pedagogii poetice”, rolul lui Macedonski, atît de controversat, în dezvoltarea literaturii noastre apare, în sfîrșit, în toată claritatea și în toată profunzimea. Este unul din meritele esențiale ale acestei cărți care, în foarte multe privințe, face operă de restituire, situîndu-l, cu exactitate, pe poet în scara marilor valori ale literaturii noastre și ale literaturii universale: „Prin Macedonski și „macedonskianism” ca mod de-a fi — ordine specifică a valorilor, unghi de percepție a lumii și „metodă” de trăire a existenței — sensibilitatea și imaginația românească propune umanității o nouă și posibilă formulă de viață, de semnificație universală”. Don-quișotismul și bovarismul se întînesc, ni se atrage atenția, într-un climat moral comun cu macedonskianismul. Cartea lui Adrian Marino este, înainte de orice, o excelentă analiză a acestei tipologiei morale, oglindită într-o operă literară.

Al. Andriescu

Cu seamă, alături de roși, avem un echivalent posibil pentru logosul grecilor. *Iți dai seama* de un lucru: îl înțelegi, îl aduci la lumina conștiinței. *Dai seamă* de el: îl sau îți-l comunică, îl spui, răspunzi — în ordine cognitivă sau justițiară. *Ceri seamă* de un lucru: întrebi, sau te întrebi; trași la răspundere. *Iei seamă* la un lucru: îl scrutești atent, eventual te ferești de el, cu băgare de seamă. Ba chiar *îți faci seamă*, în disperare de cauză, devenind ceea ce ești: supus pieirii.

Seama ne trimite deci la orizontul întrebării și răspunsului, al ordinii și socoteli, în lumea lucrurilor și a cetății. *Seama* se leagă de acuzare și apărare. În sfârșit, chiar de praxiul axiologic, cu a sa distincție între bine și rău, mare și mărunț. Căci: sint lucruri de luat în seamă și de seamă precum lucruri sînt de neputut în seamă. Iar cînd adeverești, spui: *de bună seamă*. Iar cînd făptuiești, *îți iei sau îți cade în seamă*.

Astfel, seama ni-l dezvăluie pe om în activitățile lui fundamentale, începînd cu înțelegerea lucrurilor, cu cercetarea lor atentă, și terminînd cu prețuirea lor finală și asumarea unei responsabilități.

ne aventurăm și pe altă potecă. În adevăr, în filologia noastră fantezistă, asemănătorul ne duce la cetate, la obște, la *semenul nostru*; la sinele nostru, la înăuntrul nostru. Ba încă, trecînd peste orice opreliști etimologicești, ne duce la *semm, insemnat*, (= *de seamă*), însemnare, la ce însemnează lucrurile, adică iarăși la înțelesul lor.

Oricit de fantezist ar fi poztivirea noastră de noeme (noime!) și foneme, un simbol de adevăr ar merita să-l aibă, chiar de nu-l are. Căci, la început, semnul unui lucru, era și asemănătorul acestuia.

Chiar dacă seama va fi pornt de la asemănătorul lucrurilor, e sigur însă că nu a rămas acolo. A da sau a-ți da seama de un lucru, a înțelege sau a comunica ceva, presupune nu numai captarea asemănării, ci și a deosebiriilor. Pînă la urmă, seama ne trimite la îngemănarea între asemănări și deosebiri, adică la propriul lucrurilor. Și tocmai această cumintire a logosului grec, această temperare a lui de la universalul la propriul lucrurilor, o face limba vorbită pe domoale plaiuri mioritice.

...Deschidem acum cu oarecare îngrijorare dicționarele, să vedem ce spun lingviști; presupunerea se confruntă cu

parcă sub (sau poate peste?) așteptări.

Seamă mai înseamnă, cum spune Dicționarul și știe toată lumea, însemnătate, importanță, precum și vază, faimă, trecere. Aici sensul cuvîntului își suprimă aspectul trimițător la cantitate sau, în orice caz, această trimitere devine mai vagă. Cînd spui: „om de seamă”, „de vază”, „om de seamă”, „de vază”, seama și-a pierdut sensul de cantitate moderată; mai puțin moderată, cantitatea este mai puțin cantitate, ea devine cumva „cantitate calitativă” (Hegel). Și, în sfârșit, există un sens al cuvîntului *seamă* care ne trimite la *calitate de-a dreptul*. În adevăr, *seamă* capătă și sensul de *fel, gen, soi*: A fi de o seamă cu cineva înseamnă a fi același cu cineva sub un anumit raport — al virstei, bunăoară, al rangului etc. De data aceasta, avem „calitate cantitativă”. Desigur, de o seamă redă mai întii echivalența a două lucruri sub raportul unei *calități măsurabile*. Dar aluzia la cantitate se poate subția pînă la dispariție (ca în „Hora Unirii” unde „Amîndoi sîntem de-o seamă”, Moldovean și Muntean, adică Români). — Negresit, un Hegel s-ar fi bucurat de acea trecere a cantității (chiar în sensul cel mai contabil, socoteală, cont: „să-

mănarea și-a specializat sensul, indicînd cu osebire similitudinea obiectivă a lucrurilor; în mod curent, termenul nu mai indică activitatea intelectuală de asemănare, de stabilire prin comparare a unui raport între lucruri. *Asemuirea*, mai veche, a păstrat pe plan de egalitate, ambele sensuri — cel obiectiv și cel dianoetic — disociabile în funcție de context, dar îngemănate în ghiocul *asemuirii*.

Un cuvînt vechi românesc a fost a *semui*. Hasdeu, în „Cuvinte din bătrîni”, îi consemna astfel sensul: „Semuic s-c, aleg cu cugetul, judec, socotesc”. Dacă sensurile prime ale verbului ar fi iradiat înapoi împlinind substanțivul din care se trăgea, *seama*, pur și simplu, ar fi cunoscut o ascensiune filozofică impresionantă, ajungînd astăzi *luare de cunoștință, cuget, conștiință*. „Prise de conșcience” s-ar fi putut lălmăci propriu cu *luare de seamă*, iar „prende conșcience”, „a deveni conștient”, ar fi ajuns în frumoasă transpunere „a-și da seamă” sau și „a lua seamă”; ultima locuțiune întipărește și caracterul sesizant al actului de aducere la conștiință. *Seama* nu a ajuns la o asemenea demnitate. În schimb, *semuirea* (asemuirea) scapără în limba românească veche cu raze de sensuri multiple, ca de pildă în acel Omiliar de la Govora (1642), de unde Hasdeu extrage: „Iaste soarele lumină în făpturile cele văzute, și veselie în toate neamurile, și cunoaștere și semuire celora ce-s într-insul”.

Impresionat de învestirea de sensuri a cuvîntului și considerînd că derivarea lui din *szam* este neîndestulătoare, Hasdeu se întreba (în paginile „Columnei lui Traian”, 1883, pag. 22—30) dacă *samă* este de origine latină sau maghiară. El opinează că *samă* vine din latinescul *examen* care, pînă a semnifica *examinarea* de astăzi, înseamnă mai întii *roi*, apoi, generalizat, *mulfime* (întîlnindu-se ca sens aici cu *szam* — sumă); a (se) *asemăna* s-ar trage din *examen* și totodată din *similem* (= în mod asemănător; la fel). Întîlnirea și fuziunea lui *asemăn* cu *seamă* ar fi avut loc mai tîrziu. „Pe lângă căsătoria cea legitimă între *examen* și *similem*, un „conubium” întemeiat pe egalitatea drepturilor cetățenești între ambii soți, s-a furișat prin „contubernium” maghiarul *szam*, buciunîndu-se a rumpe legăturile familiare de mai înainte, și chiar reușind într-o mare parte a ștergerii urma lor. Asemeni fenomene ne întîmpină nu o dată în istoria tuturor limbilor...”

Se pare că ipoteza lui B. P. Hasdeu nu a căpătat cîștig de cauză, de vreme ce dicționarele omit a consemna *similem* și *examen* la etimologia cuvîntului. Sugestia lui Hasdeu merită însă a fi înregistrată pe un alt plan decît cel strict filologic, pe planul *petrecerii* de idei.

...Dar, pentru a încheia, ce va fi însemnînd acest tulburător *a-ți iace seama*, de ne-tălmăcînd în nici o limbă? Ce va fi însemnînd altceva decît Miorița rezumată într-o singură rostire: *îți faci seama*, adică te cufunzi în ale tale.

Sorin Vieru

• Ideea de a zăbovi asupra sensurilor mai adînci ale unor cuvinte pe lângă care trecem adesea fără a ne da seama de rezervele lor filozofice, ne-a sugerat-o analiza și lauda Rostirii filozofice românești, întreprinse de Constantin Noica în paginile „Revistei de Filozofie” și ale „Cronicii”. Ne place a mărturisii aici tot ceea ce datorăm și noi acestei plătitoare inițiativă.

o monografie a cunoștințelor și ipotezelor emise asupra obiectelor quasi-stelare. Intenția autorilor a fost în primul rînd, de a reda într-o formă coerentă datele obținute de la această nouă clasă de obiecte astronomice și în al doilea rînd, de a critica aprecierile diferitelor teorii și idei semi-empirice despre natura lor. Cartea se referă, printre altele, la identificarea obiectelor quasi-stelare, radioemisia lor, variația fluxului emis de ele, distribuția, absorbția și împrăștierea fluxului etc., fiind de un real folos la cursurile de astrometrie și astrofizică.

V. T.

NOTE

Institutul de Cercetări Economice al Academiei Republicii Socialiste România a luat inițiativa de a crea o nouă colecție, intitulată „Biblioteca economică”, care apare în editura Academiei.

Așa cum s-a subliniat la Conferința Națională a Partidului Comunist Român, măsurile care se întreprind în prezent, privitoare la perfecționarea conducerii și planificării economiei naționale, au ca scop acordarea de atribuții mai largi întreprinderilor economice în organizarea și planificarea activității lor, în îndeplinirea sarcinilor ce le revin din planul general unic al economiei naționale. În contextul acestor importante sarcini care rezultă, nu numai pentru economiștii din toate sectoarele de activitate ci și pentru inginerii, tehnicienii și muncitorii din toate ramurile economiei naționale, apariția colecției de studii, „Biblioteca economică”, este extrem de utilă și actuală.

„Biblioteca economică”, plasează în circuitul de idei studiile elaborate sub egida Institutului de cercetări economice — București, precum și unele referate prezentate în cadrul dezbaterilor științifice organizate de acesta, rezultatele activității de cercetare a diferitelor probleme teoretice, metodologice și practice pe care le ridică dezvoltarea economiei naționale a României sau viața economică internațională.

Anul acesta vor apărea patru volume, consacrate următoarelor teme: „Eficiența economică a investițiilor, cercetări teoretice și metodologice”, „Elasticitatea cererii populației, cu privire la bunurile de consum și servicii”, „Metode statistice pentru cercetarea corelațiilor în economie”, „Eficiența economică a comerțului exterior — probleme teoretice și metodologice”.

Ultimul număr al revistei franceze „La Presse medicale” publică un interesant studiu despre „Meningita leucocitară multirecurentă” semnat de un colectiv de la Spitalul de Boli Infecțioase Iași format din: Maria Franche, E. Brauner, Georgeta Ciucureanu, Ariadna Balteu, I. Petrovanu și Alice Grigoriu. Autorii fac o serie de considerații originale pe marginea unui caz studiat și tratat în spitalul ieșean, urmate de o discuție sprijinită pe literatura universală de specialitate.

Laboratorul de mașini agricole din cadrul Institutului Politehnic Iași, în colaborare cu Uzinele „Semănătoare” — București, continuă cu succes cercetările pe linia realizării fontel maleabile perlitice. În ultimul timp s-au făcut încercări sistematice privind comportarea la uzură a unor fonte maleabile perlitice, aliate cu sulf sau cu mangan. Cercetările au arătat că această fontă, aliată cu sulf, este superioară fontel maleabile perlitice normale. Cît și fontel maleabile perlitice aliate cu mangan. În cazul cînd este tratată la duritatea de HB 320—360, noua fontă maleabilă perlitică prezintă o uzură de cea 3—4 ori mai mică decît a fontel maleabile perlitice normale și a oțelului OLC 45, la aceeași duritate. Importanța acestei cercetări este evidențiată din faptul că atît fonta maleabilă perlitică normală cît și cea aliată prezintă un deosebit interes pentru construcția de roți dîntate, roți de lanț și alte organe de la mașinile agricole, mașinile de construcții, mașinile miniere etc.

„Cercetarea științifică în sprijinul industriei” este prima conferință din ciclul intitulat „Probleme științifice ale lumii contemporane”, organizat de Filiala Iași a Academiei Republicii Socialiste România. Conferința a fost prezentată luni 5 febr. a.c., în Aula Filialei Iași a Academiei, de către acad. Elie Carafoli și a fost urmată de un film documentar francez cu exemplificări din construcțiile aero-spaciale.

Situația la un înalt nivel științific, această acțiune va fi susținută în continuare, în cadrul unui program lunar, de către oameni de știință din Iași, București și Cluj, printre care: acad. Remus Răduleț, acad. Emil Pop, acad. Eugen Macovschi, acad. Mendel Haimovici, acad. Iuliu Nitulescu, prof. Olga Nekrasov, membru corespondent al Academiei, prof. Barbu Brezianu, membru corespondent al Academiei etc.

În baza contractelor de colaborare încheiate între Fabrica de antibiotice și Institutul Politehnic Iași, precum și între această și Institutul Medico-farmaceutic din Iași, se efectuează în prezent cercetări privind obținerea din Iași, noi polimeri de semisinteză. Lucrările desfășurate în colaborare cu facultatea de chimie industrială a Institutului Politehnic Iași au condus la obținerea unei noi clase de penicilină de semisinteză, clasă care, din experimentările preliminare de laborator dovedește o seamă de calități superioare celorlalte, îndeosebi în direcția rezistenței la mediul acid și la penicilinază.

NOTE

ISTORIA ȘTIINȚEI ÎN IMAGINI

Henri Coandă în mijlocul pionierilor ieșeni

ROSTIREA FILOZOFICĂ ROMÂNEASCĂ

SEAMA*)

Spre deosebire de ce se petrece cu logosul, însă, latura *rostirii*, a *spunerii* rămîne în penumbră. *Seama* se referă aici mai cu seamă la logosul obiectiv.

Seama este, am spune astăzi, un functor: îl întîlnești mai întotdeauna într-o combinație (de preferință alături de un verb), ca parte esențială, dar nu de sine stătătoare.

De unde va fi venind această atotcuprînzătoare *seamă*? În filologia noastră fantezistă, care nu vrea încă să *țină seamă* de dicționare, ea ar trebui să se tragă din asemănătorul lucrurilor. Căci logosul trimite întotdeauna la universalul lucrurilor, iar ipostaza cea mai elementară a universalului este negreșit asemănătorul din lucruri, identical, care revine în diferite. *Seama* ar fi numitorul comun, întînderea calmă pe care se desfășoară lucrurile. *Iți dai seama* de un lucru: l-ai rînduit printre cele cunoscute și astfel, cu-minte, l-ai desprins, l-ai despuat de insolitul lui, i-ai găsit asemănările, dar și deosebirile. *Ceri seamă* de un lucru: vrei să știi cu cine se aseamănă el. Cine ești, ce ești? adică: la fel cu cine ești?

E cu totul în spiritul vorbirii românești — dacă e să credem că se află în dreaptă cumpănire, „la mijloc de rău și bun” — ca ea să lege rostul, rostuirea și rostirea lucrurilor de liniștea lor, care este asemănătorul din ele. Zice-se că asemănătorii se resping; dar se mai zice cum că asemănător la asemănător trage. În acest din urmă înțeles, de loc heraclitic, seama ne trimite la asemănare, la răbojul identităților, *asemuirilor*.

Dacă rigorile filologice nu ne-ar ține în frîu, am risca să

știința. De la bun început — dezamăgire. Derivația noastră s-a dovedit într-adevăr fantezistă: seama s-ar spune nu are nici o legătură cu asemănător, asemănare (provenite din latinescul *similem*). Derivă din ungurescul *szem* care va să zică: număr, cifră, sumă, socoteală. Dicționarul *Limbiilor Române Contemporane* consemnează șapte sensuri de bază ale cuvîntului. Dicționarul începe prin a spune că *seamă* exprimă, în locuțiuni și expresii, ideea de calcul mental, judecată, constatare, observații. Dar, pentru a urmări evoluția sensului, mutațiile și lărgirea de orizont a cuvîntului, trecut în graiul românesc, ar trebui să începem cu sensul ultim, cel mai vechi: „învechit și popular”, dum spune Dicționarul citat — *seamă*, precedat de articolul nehotărît, semnifică în al șaptelea rînd „număr, cantitatea (nedeterminată), cîtiva”. Exemplul splendid ar fi desigur, aici „O samă de cuvinte” (am spune îndrăznind articolul hotărît, „Sama de cuvinte”) a cronicarului. În ideea de cantitate nedeterminată se insinuează totodată sugestia măsurii, a ordinii și moderației (așa cum și măsură, de la legătura generică a ei cu *cantitate* ne duce la cantitatea potrivită, măsurată, nici prea mare, nici prea mică) căci peste-măsura o redă tocmai locuțiunea *peste seamă* („jalnic este peste samă ceasul cel de prohodire”, se spune într-un peste seamă de frumos text vechi, consemnat în fișele filologilor) sau *îară seamă* („Olimpiada era frumoasă fără seamă”).

Instinctul filozofic al limbii de a echivala lipsa și excesul, pe peste și pe *îară seamă*, începe să te împace cu etimologia reală care s-a dovedit

mile visteriei”) în calitate, trecere pe care o redă atît de ingenuu cariera termenului nostru.

Ajuns aici, începi să uii de dezamăgirea inițială, iscală atunci cînd confrunți etimologia fantezistă cu etimologia reală, și îți spui: e bine și așa! Ba, cine știe, e chiar mai bine, adică mai sugestiv, așa... În creația hegeliană a lumii, este mai întii calitatea cea care trece în cantitate, apoi ambele determinări se împacă într-o măsură, spre a fugi din ființă în esență. Istoria cuvîntului *seamă* ne arată în-șă o altă geneză, în care cantitatea mai întii este cea care trece în calitate ei contrară, adică în calitate pur și simplu. Ceea ce a pășit, empiric, cuvîntul *seama*, a pășit însuși Cuvîntul matematic: matematica era întii *seama* cantității abstracte dar astăzi este seama relației și astfel — cum susțin unii — seama calității indiferente, oarecari, Matematicele au confiscat astăzi *sămile visteriei* universului, pentru că s-au *calificat*.

De la acest punct, fantezia se împacă definitiv cu realitatea; chiar dacă *seamă* nu derivă din asemănătorul cu substrat latinesc, ea trimite la asemănător. Și nu numai prin sens, ci și în bună ordine lingvistică. A *li asemenea* e sinonim cu a te *asemui* care, de data aceasta, derivă realmente din *seamă*. La fel, *asemuire* este sinonimul mai timpuriu — și mai larg răspîndit odinioară — pentru *asemănare*. (Despre asemănător, Hasdeu nota în *Etymologicum Magnum Romaniae*: „Cuvînt foarte rar întrebuitat” (!)).

Astăzi asemănarea a restrîns aria de circulație a *asemuirii*, care a căpătat un sunet mai vechi. Totodată ase-

tăzi egale. Cartea se adresează tuturor cititorilor chiar și specialiștilor, prin faptele și ideile prezentate. La expunerea și înțelegerea completă a noii teorii, autorul compară modelele simplificate a supernovelor, radioteleselor și obiectelor quasi-stelare.

Din conținut se remarcă capitolele: *Cosmogonia și natura științei*, materia și antimateria din cosmos, dezvoltarea metalurgiei, probleme de cosmologie. Are 103 pagini cu 15 ilustrații.

OBIECTE QUASI-STELARE
Geoffrey și Margaret Burbidge — Universitatea din California, — U.S.A. au alcătuit

CARTEA STRĂINĂ

PRINCIPIILE ASTROMETRIEI
Peter van de Kamp-Swarthmore College U.S.A. prezintă pentru prima dată o introducere generală la teoria tehnică și rezumatul astrometriei, în special a astrometriei fotografice în distanța locală mare. Nivelul cărții este mediu. Se face o prezentare a cunoștințelor de astrometrie, geometrie în spațiu, de trigonometrie și de calcul vectorial.

Cartea este utilă la cursurile care tratează stelele duble,

structura galactică, astronomia sferică și practică, mecanica cerească, determinări de orbită etc. Se remarcă, dintre capitolele mari, astronomia sferică, plană și un capitol special de analiza observațiilor. Cartea are 277 pagini cu 101 ilustrații.

LUMI-ANTILUMI
Hannes Alfvén de la Institutul Regal de tehnologie — Stockholm prezintă noua teorie a universului bazată pe ipoteza că materia și antimateria există în univers în cantii-

cercetarea științifică aplicativă

RĂZBOI ZGOMOTULUI

Pentru cine urmărește presa internațională, e limpede că lupta împotriva zgomotului se duce astăzi pe plan mondial. De aceea, alături de ceilalți termeni, urbanității și constructorii au inclus în preocupările lor și grija pentru „confortul acustic”. Spre a fi obținut, e necesar în prealabil un studiu acustic al clădirilor și al așezărilor colective. Sursele de zgomot cresc o dată cu circulația rutieră, mecanizarea industrială și răspândirea diferitelor aparate de uz casnic. Și intrucit cercetările fiziologice au dovedit că zgomotul e un factor dăunător sănătății și care scade randamentul de muncă e în curs de desfășurare și la noi lupta împotriva lui. Acțiunea implică reducerea și limitarea surselor (interzicerea claxonatului, măsură deja aplicată în principalele orașe, scoaterea industriilor, aeroporturilor și gărilor din orașe etc.) dar concomitent și o serie de măsuri urbanistice privind condițiile de creare a confortului acustic.

În multe cazuri, problemele de acustică a clădirilor sînt sesizate abia după ce acestea au fost date în exploatare, deci un stadiu în care nu se mai pot găsi formulele de remediere. De aceea, o asemenea preocupare se impune încă din faza de proiectare și mai ales a proiectului de an-

samblu, cînd se stabilesc amplasamentele și soluțiile de principiu. Rezolvarea problemei necesită colaborarea urbanistilor, arhitecților și constructorilor de toate categoriile. În perioada de proiectare, ca impune consultarea specialiștilor, efectuarea de experiențe. Pe această linie, D.S.A.P.C. Iași a solicitat colaborarea catedrei de construcții din Institutul politehnic Iași. Un colectiv format din conf. ing. V. Focșa, șef de lucrări A. Radu și opt colaboratori, după o muncă de peste un an, au întocmit studiul „Nivelul de zgomot în orașul Iași și măsuri de îmbunătățire a confortului acustic la construcțiile de locuit”.

Acest studiu își propune să pună la dispoziția proiectării o serie de elemente esențiale, stabilite prin determinări cu caracter experimental privind: nivelul de zgomot urban; caracteristicile reale de izolare ale unor tipuri noi de structuri; propuneri pentru ridicarea confortului acustic.

IASUL, UN ORAS ZGOMOTOS?

În primul rînd cîteva date necesare: senzația auditivă se caracterizează prin tărie, înălțime, timbru și depinde de energia și frecvența vibrațiilor ce compun oscilația acustică. Impulsul sonor cauzează o

mărire sau o scădere a presiunii statice inițiale a aerului și deci are influențe fiziologice.

Primele determinări privind nivelul de zgomot urban la Iași au fost efectuate în cartierul de locuit Socola—Nicolina, în zece puncte distincte cu caracteristici proprii: pe artere cu circulație intensă, la intrății, artere cu circulație în dezvoltare, lângă o școală, în zone interioare etc. De asemenea, s-au făcut măsurători în apartamente cu geamuri deschise și geamuri închise. La aceste măsurători au colaborat Studioul de radio Iași și I.N.C.E.R. — București.

În general, determinările au fost făcute la ore de vîrf a circulației stradale (10—11 dimineața), iar materialul recoltat a făcut obiectul unor prelucrări amănunțite în benzi de frecvență și incluse în anumele grafice privind: histograma nivelului de intensitate acustică; poligonul frecvențelor relative a nivelului de intensitate acustică; frecvențe relative cumulate în coroaia de probabilitate; nivelul presiunii acustice maxime în funcție de zgomotul stradal; diagrama nivelului mediu de intensitate etc.

S-a stabilit de pildă că, pe str. Socola, circulația în medie 25 vehicule la 5 minute și că predomină frecvențele joase. Zgomotul exterior fiind foarte ridicat, spațiile verzi și plantațiile se dovedesc insuficiente. Experiențele au dovedit că nivelul intensității acustice în apartamente cu geamurile deschise e asemănător cu cel din exterior, deci circulația rutieră are o influență categorică asupra liniștii din locuințe. De asemenea, s-au constat deficiențe de izolare

fonică, în apartamente. Măsurători în acest sens au fost efectuate în cartierele Piața Gării, Piața Unirii, Păcurari, Copou, Tătărași și Anastasie Panu.

Aprecierile generale e că peste tot sînt depășite valorile medii admisibile și de aceea Iașul poate fi considerat un oraș zgomotos, deși intensitatea circulației e inferioară marilor metropole. Sînt necesare măsuri privind dimensiunea nivelului fonic în cartiere și micșorarea prin proiectare a intensității zgomotului în zonele noi. Principalele surse de zgomot la Iași s-au dovedit a fi circulația stradală (tramvaie și autocamioane), uzina veche din strada Uzinei și traficul C.F.R.

CUM POATE FI REALIZAT CONFORTUL ACUSTIC?

Revista medicală „Jama” (Paris) publică sub semnătura dr. Lee Farr un bilanț al bolilor provocate de zgomot, arătînd că ele amenință deopotrivă sănătatea celor care le provoacă și a celor care le receptează. Pe aceeași linie, prof. Vladimir Gavreau (Marsilia) studiază utilizarea laserilor cu raze infraroșii (razele morții) pentru anihilarea zgomotelor pe căile de mare circulație, aerodromuri, centre de fuzee și construirea unor aparate pe care le denumește „omooară zgomotul”.

Specialiștii consideră, deocamdată, că pot realiza doritul confort acustic prin reducerea zgomotului direct la sursă și prin măsuri luate la construcții. Astfel, la Iași, se impun în primul rînd îmbunătățiri în construcția tramvaielor și traseelor; introducerea unor sisteme, mecanisme și dispozitive la camioane și reducerea vitezei de cir-

culație; îndesirea spațiilor verzi în Socola, Nicolina, Piața Unirii, Păcurari și Tătărași; protejarea blocurilor cu perdele de plante agățătoare și arbori; crearea a cît mai multe bazine cu apă și fîntini artizane pentru umezirea aerului; asfaltarea tuturor străzilor rutiere; gulere de plantații în jurul industriilor; dotarea clădirilor industriale cu fundații pe amortizoare; etanșizarea ușilor și ferestrelor cu materiale fono-absorbante; plantații pe traseul căii ferate; înlăturarea tramvaiului de pe strada Cuza Vodă etc.

În ceea ce privește sistematizarea cartierelor noi de locuit trebuie avut în vedere: direcția vînturilor dominante; dispunerea blocurilor cu latura lungă perpendiculară pe traseul străzii și cu intervale mari între clădiri. Se recomandă ca blocurile să fie amplasate la minimum 13—14 metri de marginea trotuarului. De asemenea, se impune crearea unor ecrane de protecție între stradă și locuințe, formate din clădiri social-culturale pe care nu le deranjează zgomotul, scoaterea magazinelor din parterul blocurilor de locuit etc.

Paralel cu aceasta, se preconizează sporirea capacității de izolare acustică a apartamentelor atît la zgomotele exterioare cît și la cele interioare.

Serviciul tehnic din D.S.A.P.C. Iași a întocmit un plan de aplicare în proiectare a rezultatelor obținute prin acest studiu. Primul obiectiv proiectat în care se va urmări pentru prima dată la Iași realizarea confortului acustic va fi blocul R 3 din microraiounul 3 Tatarăși.

Ing. Șt. Cumpănescu
D.S.A.P.C. — Iași

cartea științifică

VIRGIL NEMOIANU: STRUCTURALISMUL

Neșansa — posibilă — a acestei excelente cărți, stă în aceea că ea ar putea fi luată drept altceva decît ceea ce și-a propus să fie, și judecată în consecință. Vrem să spunem că e inutil a-i cere lucrării lui V. Nemoianu altceva decît să popularizeze și să explice pe înțelesul tuturor (fără simplificări schematice sau, ceea ce e și mai rău, vulgarizări penibile) un curent de largă răspîndire cum este cel structuralist. Autorul spune de altfel undeva că „își propune să ofere schițe sumare ale modului în care se organizează (în timp și după discipline) diversele accepțiuni ale noțiunilor de structură și structuralism” încercînd să descifreze „sensul lor într-un context mai larg, al teoriei culturii” (p. 9). Virgil Nemoianu ia în dezbaterile o mare gamă de sensuri a termenilor respectivi, nu numai în domeniile umaniste, ci și cu referințe la geologie, geografie, chimie etc. făcînd apoi și o succintă dar solidă incursiune în istoria apariției și dezvoltării acestor noțiuni.

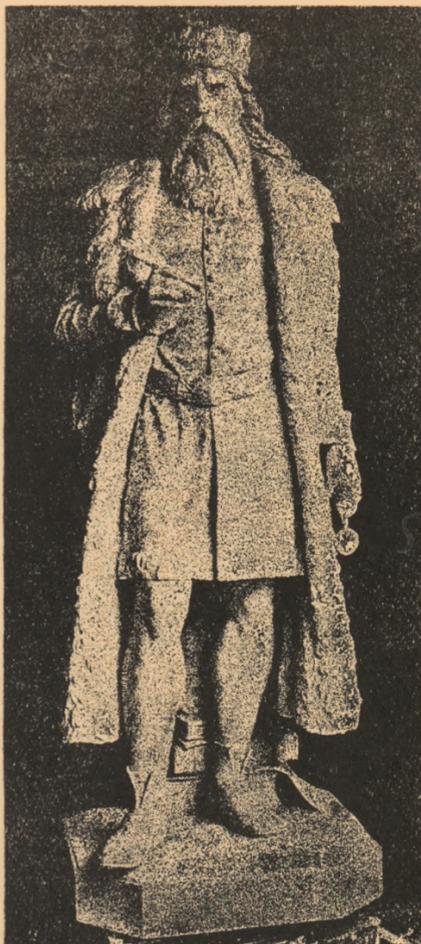
Niciodată cartea nu lasă să se vadă că e scrisă de un neîllozo, dimpotrivă, marea deschidere de orizont a autorului, acuitatea multora dintre observațiile sale (rod al unei statornice și susținute preocupări), fac din această prezentare unul dintre cele mai solide și autorizate lucruri care s-au scris la noi despre structuralism. E drept, însă, că nici nu s-a scris prea mult. Observațiile noastre sînt numai niște sugestii pe care ni le permitem în speranța că, măcar unele dintre ele, vor fi luate în seamă la o nouă ediție a cărții. Stabilind analogii între structuralism și filozofia fenomenologică, neopositivismul logic, teoria modelelor, s-ar fi cerut ca autorul să discute mai amănunțit raportul formă-structură, insuficient precizat în expunerea sa. De asemenea, a lunci cînd evidențiază posibilele valențe dialectice ale structuralismului, e necesară o mai precisă delimitare între ceea ce Sartre a numit „etape” și „structuri dinamice”. De altfel, autorul ia prea puțin act de structuralismul francez, la care nu recurge decît sporadic și absolut informativ.

Era nevoie și de o mai sistematică definiție a termenului de structură, în direcția pe care o releva Ileana Mărculescu în lupta de clasă (nr. 5/1967) ori în alta, date fiind multitudinea de-a dreptul impresionantă de accepții (vezi, chiar și numărul dublu 73—74 din „Revue internationale de philosophie”, consacrat în întregime structuralismului contemporan).

Dar, încă o dată, acestea nu sînt decît simple observații marginale, valoarea cărții rămînd incontestabilă. Necăzînd rob nici entuziasmelor necritice dar nici criticismului dogmatic și vulgar, V. Nemoianu inaugurează o discuție pe care cercetătorii marxiști de la noi sînt siguri că o vor continua și aprofunda.

Șerban Cionoff

335 de ani de la nașterea lui MIRON COSTIN

Macheta statuii, apărută în revista „Illustration” în 1888.

Tragicul sfîrșit al celor doi frați, Velicico și Miron Costin, ambii uciși din porunca lui Constantin Cantemir în urma intrigilor Ruseștilor, rivali ai Costineștilor, este bine cunoscut și, de altfel, dramatic narat în basorelieful de pe soclul statuii de la Iași a cronicarului. Ingropați la sfîrșitul anului 1691 în capela familiei de pe moșia Brănișteni (Barboși) — Roman ei au fost uitați o dată cu trecerea anilor. În 1851, cu prilejul înmormîntării moșierului Ionică Hagiul, săpătorii au dat peste cripta Costineștilor și le-au identificat mormîntul după piatra funerară de marmoră albă. În februarie, în ziua de 12 iunie 1888, cu ocazia punerii pietrei fundamentale a statuii din Iași, organizatorii au putut proceda la dezgroparea osemintelor și la așezarea lor în soclul monumentului.

Acest fapt contrazis o vreme, desigur, fără prea mult temei, primește acum confirmarea oficială, deoarece la Arhivele Statului Iași se află și un proces verbal încheiat la Brănișteni — Roman în ziua de 8 iunie 1888 și prin care preoții Ioan Constantinescu, Ioan Tomescu, Gh. Loghin, Gh. Iconom, învățător G. Adam, primar C. Silvestru, notar V. Ionescu și 8 săteni din Brănișteni atestă sub semnătură că au procedat la deschiderea cripei Costineștilor și au găsit acolo osemintele celor doi frați și resturi de mătase din hainele lor. Acest proces verbal ce a însoțit racla cu osemintele la Iași e contrasemnat de episcopul Melhisedec al Romanului, întrucît și el iese din comitetul de ridicare a statuii și se interesează personal de situație. Mai mult, chiar mitropolitul Iosif Naniescu adaugă:

„Prezentul prescript verbal văzîndu-se și de noi subscrișul Mitropolit al Moldovei și Sucevei Iosif Naniescu împreună cu lădița menționată întrînsul, adusă aici în Iași de către Dl. Vas. Alexandrescu—Urechia, cu osemintele aliate în mormîntul Costinilor din biserica comunei Brănișteni, avem sultelească mulțămire a constata și Noi cele întrînsul conținute, prin propria noastră semnătură și sigiliu”.

Comitetul de inițiativă, format din Mihail Kogălniceanu, B. P. Hasdeu, N. Gane, Titu Maiorescu, N. Culiianu, Leon Negruzzi, I. Calinderu și V. A. Urechia a editat, cu prilejul festivităților inaugurale de la 8 septembrie 1888, un număr unic al unei publicații intitulată „Miron Costin”. Intrucît un exemplar ni s-a păstrat la Arhivele Statului din Iași, din cuprins alîm intere-

sante date legate de familia Costineștilor, a cărei vechime poate fi urmărită în hrisoave pînă la 1392, sub domnia lui Roman Vodă, date ce vin să combată anumite afirmații pripite făcute de Dimitrie Cantemir. Cronicarul a locuit în Iași pe str. Măjilor, în preajma bisericii Sf. Ioan, la care a fost ctitor.

Cît privește statuia comandată la Paris sculptorului W. Hegel, la sugestia lui S. Carnot, președintele Societății etnografice și prieten al țării noastre, ea a fost executată după o amplă documentare în izvoare moldovene și chiar străine, ca de pildă „Relationis historico-semesteris vernalis continuatio Iacobi Franci” (1692) — Frankfurt am Main—și cronici poloneze. Valoarea ei artistică a fost subliniată de principalele ziare franceze, iar revista „L'Illustration” a publicat machetele și material informativ privind personalitatea cronicarului moldovean.

În septembrie 1888 s-au desfășurat în întreaga țară așa numitele „serbări costiniane”, sub egida asociației „Miron Costin”, iar la festivitățile din Iași au venit delegații din București, Bucovina și chiar din Polonia. Gavriil Musicescu a compus un „marș al lui Miron Costin”, iar Mihail Kogălniceanu a ținut un mare discurs, fixînd locul cronicarului, cugetătorului și stihuitorului moldovean în contextul culturii europene din epoca sa. Aceste serbări au urmărit desigur și atenuarea postumă a gestului necugetat al lui Constantin Cantemir, dar amploarea lor reflectă proporțiile personalității lui Miron Costin.

Cu prilejul cercetărilor întreprinse de curînd în Arhivele naționale din Paris, Gh. Ungureanu a descoperit în manuscris o traducere în limba franceză a cronicii lui Miron Costin, fapt ce confirmă aprecierea europeană a cronicarului moldovean. De asemenea, multe din cugetările lui au căpătat o largă circulație orală în popor, mai ales dintre cele referitoare la stăpînire și stăpînituri, ca:

„A tuturor tiranilor, la toate țările, urîtă este tirania. Unde este frică nu încap dragoste. Pentru aceea: Fericit acei Domni cărora țările lor le slujesc din dragoste, nu din frică, că frica face urăciune și urăciunea cît de tirziu tot izbucnește. Domnii se ocărăsc pentru cuvîntul nestatornic. La curțile Domnilor multe răutăți se fac fără voia lor”.

Al. Arbore

INTELIGENȚA MAȘINII?

(Urmare din pag. 1)

în 5 minute — pentru că a doua oară „a învățat” drumul și evită fundăturile. Mașinile joacă șah sau dame și câștigă partide. Nu înseamnă aceasta că mașina este inteligentă?

Realizările de mai sus, fantastice în aparență, grandioase în orice caz, trebuie înțelise în sensul lor exact. Ce înseamnă că mașina a demonstrat o teoremă? Matematica este știința structurilor formalizate. O mulțime de obiecte — simboluri —, o mulțime de relații, o mulțime de operații. Bine definite. Demonstrarea unei teoreme constă într-un șir de raționamente care sînt operații programabile. Dacă luăm în loc de Principia Mathematica, mai puțin cunoscută de cititor, o carte de trigonometrie, vedem că elevii care învață sînt puși să demonstreze, ca exerciții, diferite identități trigonometrice, ceea ce se face prin înlocuirea unor funcții trigonometrice prin altele, după anume reguli fixe și precise, care pot fi programate. Am putea programa pentru o mașină obținerea tuturor identităților trigonometrice de un anumit tip și care cer anumite operații cunoscute, fără să cunoaștem dinainte acele identități. Bouligand citează cazul unui matematician care i-a expus odată un rezultat algebric interesant, obținut printr-un calcul lung și anevoios. Bouligand a observat însă că acel rezultat poate fi obținut foarte simplu, printr-un raționament geometric care ar fi încăput pe o jumătate de pagină.

Calculul ar fi putut fi, probabil, programat pentru o mașină. Probabil și raționamentul lui Bouligand. Dar ar fi putut fi descoperită teorema de mașină? Ar fi putut mașina să „observe” că există o demonstrație geometrică mai simplă? Asta nu.

Am putea spera să demonstrăm teorema lui Fermat cu ajutorul unei mașini, atîta vreme cît nu cunoaștem această demonstrație și nu știm cum am putea ajunge la ea? Se înțelege, nu.

Mecanismul gândirii este imitat cu ajutorul mașinii, dar numai parțial. Numai în ce privește operațiile logice formalizate. Dar aceasta este departe de a epuiza ceea ce numim gândire.

În 1931 Gödel a demonstrat o teoremă de fundamentalitate importantă filozofică: nu există un sistem complet de axiome ale aritmeticii. Aceasta înseamnă că oricum am defini sistemul de axiome, vom găsi adevăruri care nu se pot demonstra cu ele. Deci o demonstrație riguroasă a faptului că matematica nu este în întregime formalizabilă — nu numai că nu s-a putut face acest lucru pînă azi, ci că nu se va putea face vreodată.

În orice caz, imitația este numai exterioară. De fapt mecanismul intim de funcționare a creierului omului și în general a sistemului nervos încă nu este cunoscut complet de fiziologi. Mecanismul de funcționare a mașinii este bine cunoscut. Se dispun organele ei așa ca: dacă s-a închis contactul 1 să se închidă și contactul 2, dacă mașina a primit impulsul 3 se va deschide contactul 4 etc. etc.

Cu jocurile, lucrurile sînt mai sugestive. Pentru unele, simple, se poate face mașinii un program, citeodată în așa fel încît să câștige sigur. Construirea unui astfel de program, ar consta în examinarea tuturor posibilităților de mișcări și în selectarea, tot programată, a celor care conduc la câștig sigur, împotriva oricăror mișcări ale adversarului. Se poate face un astfel de program pentru finale de șah.

Dar dacă e vorba de a programa jocul de șah de la început se poate găsi un joc sigur împotriva oricărui joc al adversarului? Se poate în principiu. Dar un calcul arată că o mașină mare — mai mare decît există azi — ar avea nevoie pentru aceasta de un timp exprimat în ani prin un număr format din o sută de cifre. Practic aceasta înseamnă un timp infinit și putem fi liniștiți: nici o mașină n-are șanse să bată campionul de șah într-un timp previzibil — așa cum anunța acum cîva timp o gazetă.

Acest rezultat arată într-o anumită măsură o diferență între felul de a gândi al omului și acela în care mașina imită gândirea. Pentru că omul joacă șah, deși nu are soluții pentru orice joc al adversarului, câștigă sau pierde, construiește teorii la joc adoptate pentru un fel sau altul de joc al adversarului.

Un caracter al acestei diferențe constă în faptul că omul învață din exemple, pe cînd mașinii trebuie să i se facă un program complet, deși în acest program pot fi incluse ordine cam de felul acesta: „dacă în cazul X (un anumit impuls electric) rezultatul va fi negativ (de exemplu se va închide un contact), atunci cazul X nu trebuie repetat” (impulsul respectiv rămîne blocat). Aceasta nu e totuna cu „a învăța” pentru că acest caz X era prevăzut dinainte.

Un domeniu care stă cu deosebire în atenția specialiștilor în utilizarea calculatoarelor, este acela al traducerilor automate. Inutil să insistăm cit de interesantă ar fi o reușită în această direcție pentru relațiile științifice și culturale între țări. Se cheltuiește o cantitate enormă de muncă cu învățarea limbilor străine și cu traducerea. De ce nu s-ar putea programa o mașină pentru a traduce? În definitiv un dicționar are un număr de cuvinte care încap în câteva sute, sau o mie de pagini și pentru unele texte nici nu e nevoie de toate; o gramatică bună încapă în câteva sute de pagini. Mașina ar trebui să înregistreze cuvintele din dicționar și apoi să scoată fiecare cuvînt și să-l înlocuiască cu corespunzătorul lui, la locul lui.

Așa ar fi, dacă fiecare cuvînt ar avea un singur înțeles, precis, cu un singur corespondent, tot atît de precis în cealaltă limbă și dacă înșirarea cuvintelor ar fi în aceeași ordine. Dar nu este așa. Sensul cuvintelor depinde de frază, de locul lor în frază și, chiar mai mult, de întregul context.

Dar un program de traducere care ar ține seama de toată varietatea de înțelesuri pe care le-ar putea avea un cuvînt, după întregul context — ar fi inextricabil. Se poate recurge la pregătirea textului — transcrierea lui într-un stil convențional,

cu un singur înțeles pentru un cuvînt și cu o topică precis stabilită și apoi la traducerea lui cu mașina și în fine operația inversă în limba în care s-a tradus.

Aceasta s-ar potrivi pentru unele texte științifice, dar în definitiv înseamnă tot traducere de către om.

S-au încercat traduceri cuvînt cu cuvînt a unor texte științifice. S-or părea că e mai ușor, deși, sînt totuși mari dificultăți în transpunerea formelor verbale, atît de variate. Dar chiar și așa, textul cere o oarecare pregătire înainte de programare și o corectare după ce a ieșit tradus din mașină. Chiar și o astfel de traducere revine încă foarte scump și citirea ei este foarte dificilă. De exemplu, s-a apreciat că lectura unui text de chimie tradus cuvînt cu cuvînt cere de 4 ori mai mult timp decît dacă textul tradus ar fi scris corect.

Astfel, traducerea automată este încă în faza de studiu, deși se încearcă de cca 20 ani și cheltuielile în acest scop, numai în S.U.A., sînt de ordinul a milioane de dolari pe an, (numai pentru studii în scopul practic al programării traducerilor — nu pentru invenții sau perfecționări de mașini).

Fără îndoială, banii nu sînt pierduți complet. Poate se va ajunge la rezultate care vor fi de ajutor practic măcar în unele cazuri — poate se va ajunge la rezultate chiar foarte folositoare. Oricum, s-au obținut și se vor mai obține rezultate teoretice interesante în ce privește structura limbilor, și care vor putea servi în alte scopuri.

Dar, în orice caz, traducerea la mașină nu poate fi încă o industrie, nici chiar pentru texte în proză științifică, administrativă sau gazetărească.

Sînt mulți specialiști de părere că nu se va ajunge niciodată la aceasta. Că limba nu poate fi redusă la un sistem formal și că pentru a putea traduce bine un text, trebuie să-l înțelegi și apoi să-l scrii în cealaltă limbă, ceea ce mașina nu poate.

Ar fi absurd ca cineva să tragă din cele de mai sus concluzii pesimiste. Invenția calculatoarelor electronice și, în general, a automatelor, este grandioasă, importanța lor socială, în ce privește posibilitățile de organizare, de previziune, de economie de energie umană, nu se poate măsura.

Tehnica fabricării lor și tehnica programării va progresa, utilizarea lor se va răspîndi, rolul a sute de mii de muncitori manuali și de funcționari va fi preluat de un matematician pentru calcul și un fizician pentru întreținere.

Dar știința nu este magie și previziunea nu este ficțiune științifică. Admirația pentru realizările tehnice și încrederea în om, nu înseamnă mistică mașinii. Nu ne putem aștepta la un Homunculus care să ne apară într-o eprobetă și să spună:

„Die weil ich bin, muss ich auch tätig sein
Ich möchte mich sogleich zur Arbeit stürzen
Du bist gewandt, die Wege mir zu kürzen”.

Către 1770, căile principale ale umorului fuseseră așadar străbătute de către englezi. În consecință, abia după acest moment se va putea pune cu toată seriozitatea și problema de a defini umorul ca fenomen estetic. După încercările lui Fielding de a detașa, practic și teoretic, romanul umoristic de acela burlesc al lui Scarron, se observă și pe continent, și în primul rînd la francezi, tendința de a delimita umorul.

continent — a întâlnit la Montesquieu una din cele dinlîi încercări de a proceda la o distincție între spirit și umor: „Umorul („l'humeur”) englezilor este ceva independent de spirit și care se distinge de acesta... Acest umor se deosebește de haz și nu înseamnă de loc haz; el e mai degrabă partea hazlie a hazului. Nu e forța comică, vis comică; e mai curînd maniera forței comice... Ceea ce sînt imaginile în poezie este umorul în haz”... (Arta de a scrie în: Ideile mele, publ.

Era un fel de luptă pentru afirmarea drepturilor asupra unei foarte promițătoare „colonii” spirituale. Sub flamura patriotismului, dezbateră capătă tonuri polemice. Prima provocare o lansează abatele Le Blanc, în ale sale Scrisori ale unui francez, publicate la Haga, în 1745: „Cu toate că englezii consideră umorul drept ceva ce n-a fost dăruit decît națiunii lor, fiind necunoscut oricărei alte națiuni, dacă noi nu posedăm expresia, avem lucrul pe care-l semnifică, și dacă, într-adevăr, el nu e atît

mici care se lansează cu mina; pe cînd noi avem artificii lungi, cu baghete, cu serpuitoare, jerbe de artificii...” Corespondentul englez conchide în cele din urmă, pe un ton superior și concesiv: „De ce nu luați de la noi acest cuvînt, dacă aveți nevoie de el?” (cf. F. Baldensperger, Definițiile umorului, p. 185).

Nu știu dacă Voltăire a cunoscut răspunsul dăruit de Fr. Clément, dar lucrul nu este improbabil; fapt e că el intervine energic, la 20 august 1761, într-o scrisoare adresată abatelui d'Olivet — un confident al abatelui Le Blanc — prin care întărește cele ce spusese acesta din urmă: „Ei (englezii) au un termen pentru a denumi acest haz, acest comic adevărat, această vioșie, această urbanitate, aceste scînteieri de spirit care-i scapă omului fără să-și dea seama; și ei redau această idee prin cuvîntul umor (Voltaire scrie „humeur”), „humour”, pe care îl pronunță umor; ei cred că sînt singurii care posedă acest umor; că celelalte națiuni nu au un termen care să exprime acest fel de spirit (sic!). Cu toate acestea, e vorba de un vechi cuvînt al limbii noastre, folosit în acest sens în mai multe comedii ale lui Corneille.” (Scrisori alese, publ. de L. Brunel, Paris Hachette, 1908, p. 277).

În ce privește originea franceză a cuvîntului englez „humour”, Voltăire avea dreptate; în schimb, cădea în fals cînd își închipuia că sensul termenului „humeur” în Minuciosul, piesa lui Corneille, coincide cu acela al umorului adevărat: Corneille se oprea la un înțeles de ordin fiziologic, de „temperament” și „dispoziție”, adică același care circula și în preajma lui Jonson.

Evident, Diderot s-a ardat mai receptiv, la sensul real al umorului englez, decît Voltăire. În Nepotul lui Rameau, el ne oferă portretul unui tip ciudat, care nu-i lipsit de „sense of humour”. Totuși afirmația lui R. Escarpit: „Diderot este, în tot secolul al XVIII-lea, singurul autor francez care, fără să folosească cuvîntul, a avut o conștiință limpede a umorului. Ar fi destul să modificăm puțin Paradoxul despre comedie, ca să facem din el un „paradox despre umorist”. (Umorul, p. 65; cf. și

p. 74) — mi se pare prea tranșantă. Adept al teoriei intelectualiste a „dedublării” în desăsurarea actului umoristic, R. Escarpit nu-și poate stăpîni satisfacția de a o regăsi, sub o formă înrudită, la Diderot, chiar dacă în acest caz ea era aplicată unui domeniu destul de diferit — acela al artei actorului.

Fenomenul marelui umor englez apărînd pe de o parte atît de strălucit, încît era cu neputință să fie ignorat, iar pe de alta atît de nou și de complex, încît era greu să fie înțeles de la primul contact, agitația pe care am văzut-o producîndu-se în Franța, în special prin anii 1760—1770, se repetă, în forme pînă la un punct asemănătoare, printre spiritele germane cele mai luminate ale vremii. Într-o interesantă notă la fragmentul al 93-lea din Dramaturgia hamburgică (1768), Lessing schițează un istoric al umorului, subliniază absența acestuia din dramaturgia antică, relevă meritele și mai ales limitele lui Ben Jonson în ilustrarea fenomenului, după care continuă: „Noi traducem astăzi, aproape întotdeauna, „umor” prin „capriciu” („Laune”) — bună sau proastă dispoziție; și cred că nu mă înșel dacă spun că eu sînt cel dintîi care l-am tradus astfel. Am procedat foarte greșit și așa fi dorit să nu fiu imitat. Fiindcă cred că pot dovedi fără tăgădă că umorul și capriciul sînt lucruri complet diferite, ba, într-un anumit sens, de-a dreptul opuse. Capriciul poate deveni umor; dar în afara acestui singur caz, umorul nu e niciodată capriciu. Ar fi trebuit să cercetez mai bine și să conturez mai exact originea cuvîntului nostru german, ca și sensul lui obișnuit. M-am pripit să conchid că dacă „Laune” exprima termenul francez de „humeur”, el putea să exprime și pe englezescul „humour”: dar nici francezii înșiși nu-l pot traduce pe „humour” prin „humeur” (Opere complete, publ. de K. Lachmann, Stuttgart, 1894, vol. 10, p. 178). O dată mai mult, Lessing își oferea satisfacția de a proba indirect că francezii nu pot chiar totul în domeniul literar; în cazul dat, terminologia lor nu făcuse decît să-l inducă în eroare — fenomenul umoristic implicînd un anume specific englez, așadar germanic.

O teză asemănătoare susți-

ne, exact în aceeași vreme, și Herder, în cea de a patra și ultima dintre așa numitele Păduri critice. Denușind ironic un șir de confuzii ale contemporanului său Fr. Just Riedel, în probleme de estetică Herder se oprește și la noțiunea de „Laune”, pe care o consideră și el ca fiind altceva decît umorul: „Capriciu și umor — cuvintele acestea sînt de cele mai multe ori folosite pentru unul și același lucru: așa le folosește și dl. R., chinîndu-se printre englezi și germani, greci și romani, ca să le afle echivalente. Mi se pare, mai înlîi, că osteneala e zadarnică. Un cuvînt atît de complex și de cuprinzător devine și mai încurcat, în cursul dezvoltării, dacă i se mai alătură și multe semi-sinonime avînd fiecare natura lor proprie. Humour de ex. este evident un cuvînt național al englezilor, derivat din caracterul lor, și, ca atare, pentru a-l putea defini în cele mai mici nuanțe, trebuia să îi, la rîndul tău, englez, trebuia să poți „umoriza” britanic; poate dl. R. s-o facă?” (Opere complete, publ. de B. Suphan, Berlin, 1878, vol. 4, p. 182). Deși tînrului Herder argumentul ultim îi apărea zdrobitor, el nu era lipsit de o anumită naivitate. Chiar presupunînd umorul ca pe un dat psihic național, strict britanic (ceea ce s-a putut arăta că e fals), pe ce teme să admitem că cele mai bune psihologii „naționale” vor fi scrise de regulă numai dinăuntrul națiunii respective? În cazul umorului, inclusiv al celui englezesc, cei mai buni teoreticieni s-au dovedit a fi, pînă azi, francezii și germanii...

După cum s-a putut vedea, spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea, chestiunea umorului era încă departe de a fi lămurită. Este drept că ea fusese totuși transferată definitiv de pe tărîmul fiziologiei în acel al psihologiei și dezbătută, mai înlîi, ca fenomen național englez, iar ulterior, ca un fenomen artistic mai general. Curiozitatea publicului din diverse țări și în primul rînd aceea a scriitorilor devenise însă atît de mare, încît ea cerea, ba așa spune chiar impunea deschiderea unei cercetări mai sistematice a problemei.

Val. Panaitescu

UMORUL ȘI AVATARURILE LUI (VIII)

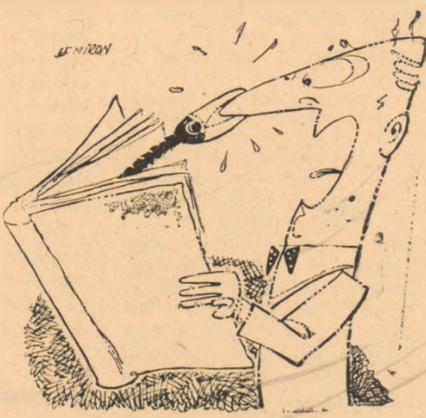
UMORUL ENGLEZ ȘI EPOCA LUMINILOR

de a-i preciza natura — căci el nu se mai înlăță acum doar ca o înclinare așa zicînd „națională”, mai mult sau mai puțin negliabilă, ci era ilustrat printr-o serie de admiraabile realizări literare, care pătrundeau tot mai intens în circuitul valorilor artistice europene. Călătoriile lui Gulliver, Tom Jones, Tristram Shandy, etc sînt tot mai căutate și citite, chiar dacă operele clasice continuă a fi citate. Faptul începe să-i neliniștească pe francezii care vād în el o amenințare puternică la adresa regalității lor literare, aproape indiscutabilă pînă atunci în Europa.

Pe lîngă unele reluări izolate ale cuvîntului „humeur” și cîteva lămuriri destul de timide, în care reapar elemente deja cunoscute („capricii” ale unei imaginații vesele — zice abatele Yart; „o anumită fecunditate a imaginației” — explică B at-Louis de Muralt), Fernand Baldensperger — c arui îi datorăm și alte indicații savante, în privința recepțării noțiunii de umor pe

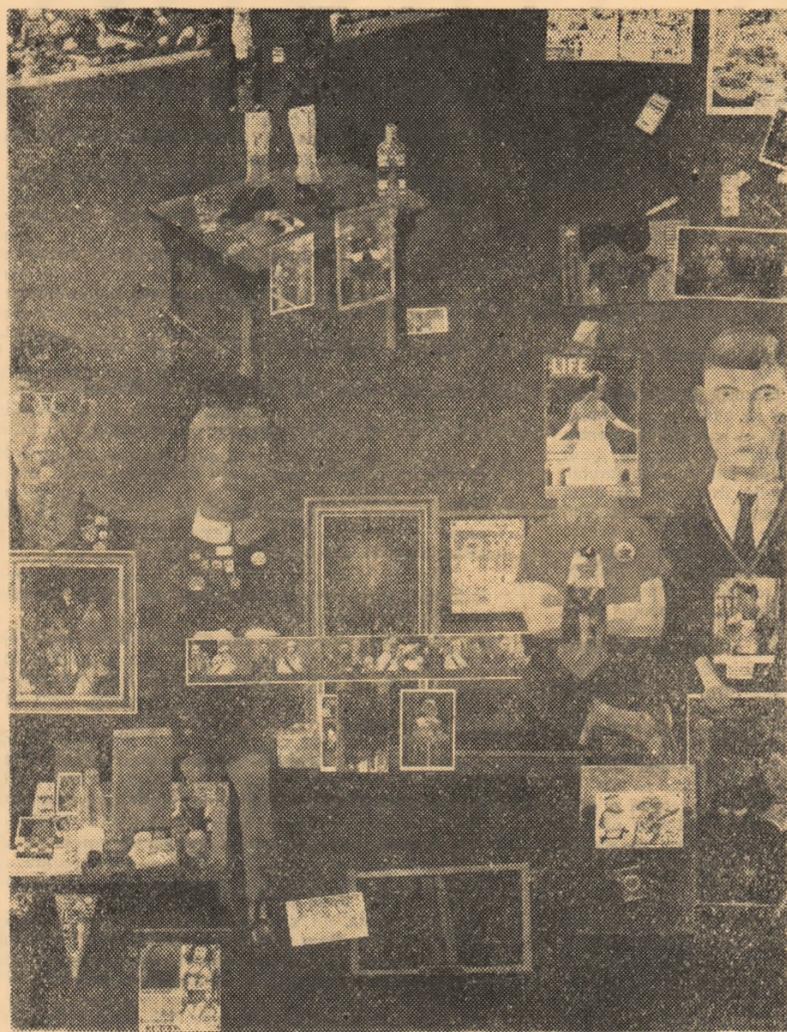
în Opere complete, Paris, „La Pléiade”, 1956, vol. I, p. 1221). Așadar, Montesquieu acordă umorului un fel de valoare de chintesență subtilă în cadrul comicului, o valoare „sublimă” (folosind chiar acest termen); prin aceasta, Montesquieu se distanțează de observațiile lui J. Addison asupra deosebirii dintre „wit” și „humour” și anunță embrionar estetica romantică a umorului, pe care o va dezvoltă Jean Paul.

În scrisorile particulare care circulau pe atunci impresionant de multe, se angajează, c atre mijlocul secolului al XVIII-lea, un fel de dezbateră savantă, mai înl i ca niște dialoguri în surdina, izolate, antrenînd însă mai apoi, tot mai zgomotos, spiritele cele mai de v ad. Deocamdată, chestiunea la ordinea zilei nu era aceea de a ajunge la o definiție satisfăcătoare a noțiunii de umor, care-i intriga pe mulți, ci de a stabili prioritatea englezilor sau a francezilor în acest nou domeniu.

de obișnuit printre noi, dacă există mai puțin umor în scrierile și în caractererele noastre, aceasta s-ar putea foarte bine să decurgă din faptul că noi nu facem tot atîta caz de el ca dinșii. Aceasta din pricină că gustul e mai obișnuit în Franța, din pricină că aici se scrie mai natural: fiindcă buna cuviință e respectată aci mai mult și fiindcă la noi se tr dește într-un chip mai unitar.” (cit t de F. Baldensperger în Definițiile umorului, pp. 184—185).

Un deceniu mai t rziu, savantul Francois Clément (autor a Cinci ani literari, text apărut tot la Haga, 1754) primea de la un corespondent anonim englez, pe care-l rugase să-i explice „umorul”, următoarele r nduri nu prea măgulitoare pentru amorul propriu al francezilor: „Ceea ce înțelegem prin „humour”-ul nostru este un fel de haz a parte, al cărui izvor pare să fie mai pușin în spirit dec t în temperament”. Și adăuga: „Vor aveți lic riti de umor, sc nteii, artificii din acelea

Peter Blake :

(„The Tale Gallery” — Londra).

Balconul

Am străbătut prin Polonia drumul parcurs cu secole în urmă de boieri din părțile noastre care aveau să devină pătimișii cronicarilor moldoveni spre slava și cinstea lor și a țării.

S-a întâmplat de am călătorit prin Polonia „în ordine cronologică”, pornind, adică, vizitarea din Poznan, locul întemeierii statului, ne-am oprit apoi în Cracovia, capitala cea mai vajnică a secolelor trecute, până am ajuns la noua și elegantă capitală de azi,

Poznan-ul milenar poartă vestigiile epocii în care pentru prima oară aici a prins ființă o organizare statală, realizată prin reunirea triburilor ce trăiau pe aceste locuri, în frunte cu polonii. Dăinuie încă, în Ostrow Tanski, catedrala gotică unde se află mormintele primilor regi polonezi cunoscuți, Mieszko I și Boleslev Chrobry, a căror pace veșnică e aromită și-n miez de iarnă cu flori proaspete.

Dragostea polonezilor pentru istoria patriei lor se vedește în grija cu care păstrează fie-

zăbovit cam multșor în dorința să ne prindă amiaza pentru a vedea cum, la orele 12, se deschide o ușă tainică din turnul primăriei, dînd la iveală doi tapi care se izbesc cu coarnele. Cu totul excepțional însă, după cum ne asigurau localnicii, în ziua aceea... tapii n-au vrut să se arate...

În Poznan am urcat la catedrală, colina cu emoționante vestigii ale luptei de eliberare a poporului polonez. Un mausoleu, ridicat în amintirea eroilor căzuți, cere, pentru o clipă cel puțin, să-ți pleci

versuri de MICHEL LOUYOT

VINT

În furtună
Smuls e copacul aparenței
Flux și reflux
Al lancei adevărului
Piriie scoarța
Pierduta sevă
Zăpăceală
Sarabandă
A frunzelor
A ideilor
Cerul e un pahar
În care se-neacă stelele
Îți zboară ochii
Din colivia
Fetei
Surisul se sparge
În cioburi de lumină
Dizolvind
Jăratiful fericii
Într-un lințoliu
De catifea
Moare
Iubirea

ALUAT

Ascult cum geme singele tău
Ușor
Sub lemnul sicriului
Sub lemnul trupului meu
Mai vibrează risul tău încă
Dincolo de ferestrele morții
Viața ta
Au depus-o de-acum, ținută, etichetată
În muzee
Pe planșe
În sertarele memoriei
Marele macoan împodobit a murit
Peste insule dansează pulbera de aur
Mormintul tău e un teasc

În care un vin nou foșnește
Vintul spulberă cenușa
Aruncă, stele pe cer, semințe înaripate
Imi voi pune șorțul tău
Voi frământa aluatul
Și cu lopățica
Voi pune la copt proiectele noastre
Fapta și piinea aurită
Vor însori
Brutăria părăsită
Voi lua din nou barca și pușca
Să hăituiesc nopțile
Dormi, tată, dormi în pace
Forța ta latră în mine prin păduri
Vom scoate ochii apei ucigașe
Dormi, tată, dormi în pace
Ai semănat generos
În izbucnirile tinere
Să măcinăm azi grinele tale de singe
Să adunăm făina fericii !

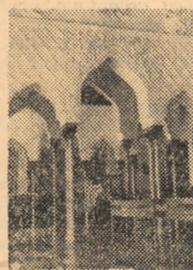
REVOLUȚIE

Cuvinte și lucruri
Se-nvîrt
Pe orbite
Camerei mele
Craniului
Cutii închise
Cu fermoarul magnetic
Rotindu-se imaginile
Pe axul meditației
Pendula rîndunelelor
Dansator pe sirma paralelelor
Rațiunii
Febrele, fragile, ușoare
Infloresc lucruri
Din firul poetic
Cuvinte de vată
Baloane de săpun
Eu fumeg isoscel
Încheind elipsa extazului
Spiritul plutei
Deapănă universul
Pe patru dimensiuni
Percuțiunii
În toba realității
Torsiuni
Ale grației logice
Fisiuni
În nucleul postulatelor
Soarele orchestrează
Baletul planetar
Eflorescență semantică
Fericire atomică !

traducere de E. Ștefan

reportaj glob

PRIN POZNAŃ, ÎN MIEZ DE IARNĂ

Sala maură din
Castelul Kórnik

Varșovia.

Drumurile ne-au fost străjuite continuu de păduri nesfârșite de pini, mesteceni și stejari, alcătuiind un peisaj netrecut în niciun ghid oficial.

Am aflat pretutindeni muzee și cetăți demne de orice itinerar turistic, obiective industriale și centre comerciale atrăgătoare, dar aș vrea să vă povestesc mai mult despre felul cum am cunoscut Polonia sub cernera necontenită a zăpezii, despre decorul de-o desăvîrșită eleganță pe care-l alcătuiau griul clădirilor, griul copacilor și al cerului alături de albul diamantin al nisoriilor. Cînd ninge, imensa orgă celestă își cobora între noi sonorile albe și cîntam laolaltă imnul solemn al sezonului hibernal...

Cunoscut ca loc de întîlnire la tirgurile internaționale,

care urmă a trecutului. După al doilea război mondial, refacerea Poznanului, trecut prin foc și ruină, a pornit de la reconstruirea cartierelor vechi, care purtau pecetea multor sute de ani și constituiau personalitatea orașului, actual lui de naștere și de viață lungă. Stary Rynek (Piața veche) alcătuită din clădiri medievale, cu etaj și decorații exterioare, cu hala susținută de stâlpi în ogive, a fost refăcut aproape din temelie, aidoma cu ceea ce fusese înainte. Vă imaginați cum arătau ghirlandele de flori, amorașii și mai ales desenul sgraffito prin pinza fremătîndă a fulgilor de zăpadă? Parcă, peste secole, pronia le semăna cu stele ca să-și păstreze strălucirea.

Aici, în Stary Rynek, am

fruntea în semn de adînc omagiu. Apoi, generoasă, Catedrala oferă panorama orașului, care s-a arătat ochilor noștri pudrată omogen de argintia ninsoare. Vechea universitate, aripa ei modernă în care se află Politehnica, opera și splendidul palat municipal în stilul renasterii, cu un ornic metalic, încadrează o piață largă, cu deschiderea spre podul peste riul Warta, unde se află impunătoare statuie a lui Adam Mickiewicz.

Împrejurimile orașului le-am cunoscut prin aceeași nedeminițită, strălucitoare, pinză de zăpadă. Lacuri și păduri ca într-o feerie bordau laturile mașinii care ne transporta cu tablouri în alb și negru.

La Rogalin, adăpost al unei

secții a Muzeului de artă din Poznan, un parc enorm adăpostește peste 700 de stejari în vîrstă de aproape o mie de ani. Cei mai bătrîni, „regii stejariilor” din rezervație, păreau niște monștri chinuți de scurgerea altor veacuri, cu trunchiurile contorsionate, enorme, consolidate pe alocuri cu ciment, dar și cu ramuri vii, păstrînd încă inerte, rugînite, frunzele de astăvară. Probabil autorul celebrei sculpturi a lui Laokoon înconjurat cu șerpi, va fi folosit ca sur-să de inspirație asemenea apariții stranii din lupta dramatică pentru perpetuare a naturii.

Secția muzeală din Rogalin se află într-un palat semicircular, în stil baroc, alb pe albul peisajului de iarnă. Am parcurs sălile muzeului făcînd cunoștință cu tablourile cîtorva celebri pictori polonezi, printre care remarcabilele compoziții ale lui Malcewski, împletire inefabilă de real și fantastic. Un Monet, cu stînci străvezii și cer diafan ne-a îngăduit să-l privim îndelung; pentru cîteva minute n-a mai fost iarnă, n-a mai fost zăpadă, n-am mai fost noi, ci doar visul care se pierdea dincolo de orizontul albastru.

Cînd am ieșit, ca o replică a luminii noastre interioare, afară ne zîmbea strălucirea unui soare neașteptat, care ne-a condus, pînă la castelul maur din Kórnik, vechi de cinci secole. Castelul se leagă, printr-o alții, de numele lui Titus Dzalinski, cel care a jurat să doarmă pe birou, cu capul pe o carte, atîta vreme cît patria sa nu va fi eliberată...

Pășim pe parchetul din lemn detrandafir prin sala condamnaților, numită astfel după destinul tragic al unor strămoși prezenți aici prin portrete, încăperi în care se află pianul la care a cîntat cîndva Chopin. Salonul negru, pardosit cu marmoră de culoarea de la care-și trage numele, conține o interesantă colecție de armuri, sala maură păstrează

ză covoare orientale și coloane albe cu sculpturi specifice. Alte nenumărate colecții de vase etrusce, de brîuri naționale, tablouri și sculpturi, armuri și coarne de cerbi atestă contribuția proprietarilor și mai cu seamă a lui Wladislav Zamoyski la dezvoltarea culturii poloneze.

Două uși masive arată că odinioară prin mijlocul castelului era drum pentru cai și calești, probabil demonstrație de echitație pentru frumoasele „pani”. Se spune că și azi cutreieră castelul, noaptea, coborînd din tabloul ei, superba Teofila Dzalinska, „Doamna în alb”, supranumită astfel din cauza vestimentației ei diafane din atlaz și dantele ca spuma mării.

Afară, o imensă grădină botanică înconjoară castelul. Copaci și flori din lumea întreagă își află aici reprezentanții, ascunși acum sub calota de nea.

Pornim spre Gniezno, prima capitală a Poloniei și vremea se dezlănțuie a furtună, tot ațit de pe neașteptate după cum se ivise soarele. E un viscol cu spic de gheață care acoperă geamurile și vuietul vîntului ne înfioară. Parcă s-ar fi luat după noi Doamna în alb, răscolind văzduhul, supărată că i-am încercat domeniul ei de tihnă și visare.

Străbătînd vîntoasa, reușim să ajungem la bătrîna catedrală construită în sec. al X-lea. Înăuntru, într-o capelă luminată difuz, se află expusă o poartă de bronz datînd din sec. al XII-lea, cu sculpturi reprezentative pentru arta romanică a vremii, înfățișînd scene din viața și suferințele sfințului Adalbert.

Cînd ne-am înapoiat la hotel vremea era din nou blîndă și calmă, semn de bun augur pentru călătoria de mai departe de-a doua zi, spre Cracovia.

Mia Dumitriu

cronica

săptămînal politic, social, cultural
editat de Comitetul regional
pentru cultură și artă — Iași

Colegiul de redacție :

AL. ANDRIESCU, N. BARBU (redactor șef adj.), CONST. CIOPRAGA (director), ION CREANGĂ, AL. DIMA, ILE GRĂMADĂ, DAN HATMANU, MIRCEA RADU IACOBAN (secretar general de redacție), GAVRIL ISTRATE, GEORGE LESNEA, P. MILCOMETE, CR. SIMIONESCU, ACHIM STOIA, CORNELIU STURZU, (redactor șef adj.), CORNELIU ȘTEFANACHE (redactor șef adj.), NICOLAE TATOMIR.

Prezentare grafică
VALER MITRU